



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

An Ardteistiméireacht 2013

**Aistriúchán
Ar Scéim Mharcála**

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíocht agus Sóisialta

Gnáthleibhéal

Nóta do mhúinteoirí agus do scoláirí faoi úsáid na scéimeanna marcála foilsithe

Níl na scéimeanna marcála a fhoilsíonn Coimisiún na Scrúduithe Stáit ceaptha lena n-úsáid mar cháipéisí astu féin. Is áis riachtanach iad ag scrúdaitheoirí a théann faoi oiliúint i léirléamh agus i gcur i bhfeidhm ceart na scéime. Mar chuid den oiliúint sin, as measc rudaí eile, déantar samplaí d'obair na scoláirí a mharcáil agus déantar plé ar na marcanna a bhronntar, mar mhaithe le cur i bhfeidhm ceart na scéime a shoiléiriú. Déanann Scrúdaitheoirí Comhairleacha monatóireacht ar obair na scrúdaitheoirí ina dhiaidh sin le cinntiú go gcuirtear an scéim mharcála i bhfeidhm go comhleanúnach agus go beacht. Bíonn an Príomhscrúdaitheoir i bhfeighil an phróisis agus is gnách go mbíonn Príomhscrúdaitheoir Comhairleach ag cuidiú leis. Is é an Príomhscrúdaitheoir an t-údarás deiridh i dtaca le cé acu a cuireadh an scéim mharcála i bhfeidhm i gceart ar aon phíosa d'obair iarrthóra nó nár cuireadh.

Is cáipéisí oibre na scéimeanna marcála. Cé go n-ullmhaítear dréachtscéim mharcála roimh an scrúdú, ní chuirtear bailchríoch uirthi go dtí go gcuireann scrúdaitheoirí i bhfeidhm ar obair iarrthóirí í agus go dtí go mbailítear agus go meastar an t-aiseolas ó na scrúdaitheoirí uile, i bhfianaise raon iomlán na bhfreagraí a thug na hiarrthóirí, leibhéal foriomlán deacrachta an scrúdaithe agus an ghá le comhleanúnachas caighdeán a choimeád ó bhliain go bliain. Aistriúchán ar an scéim chríochnaithe atá sa cháipéis fhoilsithe seo, mar a cuireadh i bhfeidhm ar obair na n-iarrthóirí uile í.

Is cóir a nótáil i gcás scéimeanna ina bhfuil freagraí nó réitigh eiseamláireacha nach bhfuil sé i gceist a chur in iúl go bhfuil na freagraí ná na réitigh sin uileghabhálach. D'fhéadfadh sé go bhfuil leaganacha éagsúla nó malartacha ann a bheadh inghlactha freisin. Ní mór do na scrúdaitheoirí tuillteanas gach freagra a mheas agus téann siad i gcomhairle lena Scrúdaitheoirí Comhairleacha nuair a bhíonn amhras orthu.

Scéimeanna Marcála san am atá le teacht

Ní cóir talamh slán a dhéanamh d'aon rud a bhaineann le scéimeanna marcála san am atá le teacht bunaithe ar scéimeanna a bhí ann cheana. Cé go mbíonn na bunphrionsabail mheasúnachta mar an gcéanna, is féidir go mbeadh athrú ar shonraí marcála cineál áirithe ceiste i gcomhthéacs na páirte a bheadh ag an gceist sin sa scrúdú foriomlán bliain áirithe ar bith. Bíonn sé de fhreagracht ar an bPríomhscrúdaitheoir bliain áirithe ar bith a dhéanamh amach cén tslí is fearr a chinnteoidh go measfar obair na n-iarrthóirí go cothrom agus go cruinn, agus go gcoimeádfar caighdeán comhleanúnach measúnachta ó bhliain go bliain. Dá réir sin, d'fhéadfadh gnéithe de struchtúr, de mhionsonraí agus de chur i bhfeidhm na scéime marcála in ábhar áirithe athrú ó bhliain go bliain gan rabhadh.



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2013

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

280/320 MARC

SCÉIM MHARCÁLA

Treoracha d'Iarrthóirí

- Roinn A** Tá **dhá cheist déag** sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **deich** gceist ar bith a fhreagairt.
Tá **6** mharc ag gabháil le gach ceist.
- Roinn B** Tá **cúig** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile a fhreagairt**.
Tá **80** marc ag gabháil le **Ceist 1**.
Tá **50** marc an ceann ag gabháil leis na **Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5**.
- Roinn C** Tá **trí** cheist sa roinn seo.
Ní mór d'iarrthóirí **ceist amháin** ar ábhar roghnach a fhreagairt, ar a n-áirítear **cuid (a)** den cheist sin mar aon le **cuid (b) nó cuid (c)**.
Tá **80** marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha **1 agus 3**.
Tá **40** marc ag gabháil le hábhar roghnach **2**.

Agus na scéimeanna marcála á bhforbairt, ba chóir an méid seo a leanas a thabhairt faoi deara:

- *In go leor cásanna ní thugtar ach príomhfhórsaí ina bhfuil faisnéis agus smaointe a chaithfidh a bheith i bhfreagra an iarrthóra chun na marcanna sannta a thuilleamh.*
- *Níl na tuairiscí, modhanna ná sainmhínte a thugtar sa scéim uileghabhálach agus is féidir glacadh le freagraí bailí eile.*
- *Maidir leis an méid mionsonraí is gá i bhfreagra ar bith, is é an comhthéacs agus an chaoi a n-iarrtar an cheist a chinneann sin, chomh maith leis an líon marcanna a shanntar ar an bhfreagra ar an scrúdpháipéar. D'fhéadfadh go mbeadh éagsúlacht sna riachtanais agus sna marcanna ó bhliain go bliain, mar sin.*
- *Caithfear focail, nathanna cainte nó frásaí a úsáid i gceart i gcomhthéacs agus níor cheart iad a bhréagnú, agus más léir go n-úsáidtear go mícheart iad nó go mbréagnaítear iad, ní féidir na marcanna a thabhairt.*

Roinn A

Freagair deich gceist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.

1. Meaitseáil gach ceann de na bianna atá liostaithe thíos leis an rangú ceart saille (lipidí). (6)

abhacád, sairdíní, cáis

Rangú Saille	Bia
Ainmhí	<i>cáis</i>
Glasra (Planda)	<i>abhacád</i>
Muirí	<i>sairdíní</i>

2. Bain úsáid as na focail ar an liosta thíos chun na ráitis seo a leanas faoi Vitimín A a chríochnú. (6)

hipirvitimíonóis, ródoipsin, daille oíche

Tá Vitimín A riachtanach chun ródoipsin a tháirgeadh, lí i reitine na súile.

Má bhíonn easpa Vitimín A ann tarlaíonn daille oíche.

Is féidir le hipirvitimíonóis tarlú de thoradh an iomarca forlíonta cothaithe ina bhfuil Vitimín A a thógáil.

3. Maidir le Galar Corónach Croí cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá gach ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

Galar Corónach Croí	Fíor	Bréagach
Má itear a lán saille sáithithe bíonn leibhéil ísle colaistéaróil ann		✓
Bíonn daoine atá róthrom i mbaol galar corónach croí a bheith orthu	✓	
Tá nasc idir a lán salainn a ithe agus ardbhrú fola	✓	

4. Tá liosta de thrí mhodh cócaireachta éagsúla thíos. Ainmnigh **dhá** shampla de gach ceann díobh. (6)

Modhanna cócaireachta taise	Modhanna cócaireachta tirime	Friochadh
1. fíuchadh, stobhadh, galú,	1. bÁCáil, gríosca dh,	1. friochadh tirim, friochadh éadomhain,
2. scalladh, galstobhadh, brú-chócaráil, etc.	2. róstadh, fulacht, etc.	2. friochadh domhain, suaithfhriochadh, etc

5. Ainmnigh **dhá** cheann de na príomhchothaitheigh atá le fáil i mbainne bearrtha. (6)

- (i) próitéin (ii) carbaihiodráit

Ainmnigh **dhá** chóireáil teasa a dhéantar ar bhainne le cur lena sheilf-ré.

- (i) *e.g. paistéaradh, steiriliú, ultra-theaschóireáilte, triomaithe,*
(ii) *galaithe, comhdhlúite, etc.*

6. Cuir in iúl le tic (✓) cé acu fíor nó bréagach atá **gach** ceann de na ráitis seo a leanas. (6)

	Fíor	Bréagach
Is cineálacha d'anraith tiubh iad anraith glé agus brat		✓
Is féidir anraith a ramhrú ach táthú a úsáid	✓	
Is gairnis oiriúnach le haghaidh anraith iad croutons	✓	

7. Ainmnigh **dhá** choinníoll atá riachtanach chun microrgánaigh a fhás. (6)

- (i) *e.g. bia, teas, ocsaigin,* (ii) *am, ph, taise, etc.*

Luaigh úsáid **amháin** a bhaintear as microrgánaigh i dtáirgeadh bia.

cáis, iógart, arán, míceapróitéin, finéagar, alcól, etc.

8. Mínigh **gach** ceann de na siombailí maidir le cúram teicstíle a thaispeántar thíos. (6)



Nigh de láimh amháin



Ná cuir sa triomadóir rothlaim

9. Mínigh **gach** ceann díobh seo a leanas: (6)

Ollioncam: *e.g. ioncam a thuilltear sula ndéantar aon asbhaintí, etc.*

Glanioncam: *e.g. ioncam tar éis asbhaintí a dhéanamh i.e. pá glan, etc.*

10. Ainmnigh soláthraí **amháin** d'árachas sláinte príobháideach. (6)

e.g. VHI, AVIVA, VIVAS, Liberty, Laya, etc.

Luaigh **dhá** bhuntáiste a bhaineann le hárachas sláinte príobháideach.

- (i) *e.g. rogha cóiríochta príobháidí/leathphríobháidí in ospidéal, cabhraíonn sé le táillí comhairligh a íoc,*
- (ii) *ceadaíonn sé do théarnamh i dtithe, tá faoiseamh cánach ag an bhfoinse ar fáil, suaimhneas intinne, cóireáil leighis thar lear, cóireáil i gclinic othar seachtrach, am feithimh níos giorra, etc.*

11. Ainmnigh **dhá** ghné shábháilteachta a úsáidtear i bhfearais leictreacha agus tabhair sampla den úsáid a bhaintear as **gach** ceann díobh. (6)

Gné shábháilteachta	Sampla den úsáid
<i>e.g. fearais gan sreang, teirmeastait, plaisteach teasdionach, fiúsanna, glais sábháilteachta ar dhoirse, sreang thalmhaithe i bplocóid,</i>	<i>e.g. citeal, iarann, meascthoíri, gach fearas leictreach, micreathonnta,</i>
<i>ciorcad gathach agus gaireas srutha iarmharaigh (R.C.D.), etc.</i>	<i>cithfholcadán leictreach, etc.</i>

12. Ainmnigh **dhá** theicníc mharsantaithe (margaíocht). (6)

- (i) *e.g. scéimeanna dilseachta, táirgí branda dhílis, tairiscintí speisialta, oscailt 24 uair, córais éasca le híoc, ordú poist agus siopadóireacht ar líne, etc.*
- (ii) *pacáistiú, lipéadú, fógraíocht, leagan amach an tsiopa, míreanna riachtanacha ar chúl an tsiopa, tairiscintí speisialta curtha ag bun an phasáiste, míreanna a ghabhann le chéile suite le chéile (e.g. briosaí in aice leis an tae), milseáin agus irisí in aice leis an gcuntar seiceála amach, spreagann an ceol an tomhaltóir chun siúl ar fud an tsiopa, teas, dea-shoilsíú agus dea-aeráil – cruthaítear atmaisféar compordach, boladh (e.g. báicéireacht), só-earraí ag leibhéal na súl, taispeántais bhlaiste, eagrú na seilfeanna a rothlú, etc.*

Conas a spreagann an marsantú na tomhaltóirí le hairgead a chaitheamh?

e.g. spreagfaidh míreanna atá ar taispeántas agus míreanna a bhfuil pacáistiú tarraingteach orthu tomhaltóirí chun iad a cheannach, is mó seans go gceannóidh tomhaltóirí earraí nuair a chaitheann siad níos mó ama ag féachaint orthu, is mó seans go gceannóidh tomhaltóirí táirgí más féidir leo iad a thástáil nó blaiseadh díobh, etc.

Roinn B

Freagair Ceist 1 agus dhá cheist ar bith eile as an roinn seo.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na Ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

1. Má leantar treoirlínte phirimid nua an bhia agus má bhíonn daoine gníomhach, is fearr an deis a bhíonn ag daoine a bheith sláintiúil agus folláin.

(Údarás Sábháilteachta Bia na hÉireann, 2012)



- (a) Pléigh an ról atá ag pirimid an bhia mar fhoinse eolais maidir le bia sláintiúil. (16)

4 phointe @ 4 mharc an ceann

Is treoir í pirimid an bhia maidir le conas ár n-iontógáil bia laethúil a chothromú, déantar bianna a bhfuil cothaithigh chomhchosúla iontu a ghrúpáil le chéile ina 'seilfeanna' ar an bpirimid, má roghnaítear bianna ó na ceithre phríomhsheilf, faightear réim bia cothrom ina bhfuil na cothaithigh uile is gá gach lá, cinntíonn an phirimid éagsúlacht agus cabhraíonn sí le meáchan sláintiúil a choinneáil, etc.

Arán, gránaigh agus prátaí – moltar 6 riar a ithe, foinse carbaihiodráití, cabhraíonn snáithín le himfháscadh, cruthaíonn siad bulc, roghnaigh pasta, rís agus arán caiscín, etc.

Torthaí agus Glasraí – 5 riar, ith iad agus craicne orthu nuair is féidir, dea-fhoinse snáithín, vitimíní agus mianraí, oiriúnach mar shneaeiceanna, oiriúnach do réim bia ar bheagán calraí, etc.

Bainne agus Táirgí Bainne – 4 riar, tábhachtach do leanaí agus do mhná atá ag iompar clainne nó ag cothú cíche, a dteastaíonn 5 riar uathu, foinse shaibhir cailciam, próitéine, cineálacha ar bheagán saille ar fáil, etc.

Foil, Iasc agus Roghanna Eile – 2 riar, ag brath ar chéim fáis agus ar ghníomhaíocht, 3 riar ag teastáil le linn toirchis, foinse iarainn, olaí óimige 3 in iasc, etc.

Saillte agus Olaí – áirítear leo im, margairín, ola chócaireachta, ba cheart saillte sáithithe a sheachaint, roghnaigh olaí seachas saillte, roghnaigh leatháin bheagmhéathrais nuair is féidir, etc.

Eile – áirítear leo milseáin, seacláidí, brioscáin, etc., ná hith ach méideanna an-bheag díobh chun iontógáil siúcra agus salainn a laghdú, etc.

(b) Tabhair cuntas ar phróitéiní faoi **gach** ceann de na ceanteidil seo a leanas:

- comhdhéanamh (4)

4 dhúil @ 1 mharc an ceann

e.g. carbón, hidrigin, ocsaigin, nítrigin, is í próitéin an t-aon chothaitheach ina bhfuil nítrigin, is dúil atá riachtanach le haghaidh fáis í, tá méideanna beaga sulfair, fosfair agus iarainn i bpróitéiní áirithe, eagraítear na dúile ina n-aonaid bhunúsacha a dtugtar aimínaigéid orthu, etc.

- aicmiú (8)

2 aicmiú @ 4 mharc an ceann

e.g. **próitéin shimplí:** próitéiní ainmhí agus planda e.g. collaigin agus albaimin, etc.

próitéin chomhchuingeach: comhpháirt phróitéine atá comhcheangailte le comhpháirte neamhphróitéine e.g. haemaglóibin, etc.

próitéiní díorthaithe: cruthaítear iad seo de bharr gníomh ceimiceach nó einsimeach ar an bpróitéin féin e.g. nuair a dhíleáitear caisínigin, oibríonn an einsím reinin ar an bpróitéin chun próitéin dhíorthaithe a chruthú, etc.

Luach Bitheolaíoch Ard: foinsí ainmhí

Luach Bitheolaíoch Íseal: foinsí planda

- foinsí sa réim bia (12)

4 fhoirse @ 3 mharc an ceann

e.g. **foinsí ainmhí:** feoil, iasc, circeoil, uibheacha, bainne, cáis, etc.

Foinsí planda: pónaire shoighe, próitéin uigeach ghlasraí (TVP), cnónna, lintilí, pónairí, piseanna, gránaigh, méideanna beaga i bprátaí, etc.

- feidhmeanna sa chorp. (8)

2 fheidhm @ 4 mharc an ceann

e.g. fás agus deisiú, cabhraíonn siad le matán, le craiceann agus le cillscannáin a chruthú, foirse aimínaigéad riachtanach, táirgeadh hormón, einsímí agus antasubstaintí, freagairt imdhíonachta, dí-aimíniú, foirse fuinnimh, cruthaíonn siad próitéiní fola, etc.

(c) Mínigh na hairíonna próitéine seo a leanas agus tabhair sampla de **gach** ceann díobh. (12)

- dínádúrúchán

1 phointe @ 6 mharc an ceann

e.g. athrú i nádúr na próitéine, is féidir le teas, le ceimiceáin agus le suaithheadh a bheith ina gcúis le nochtadh an tslabhra próitéine a bhfuil athrú dochúlaithe sa chruth mar thoradh air, etc.

Sampla: nuair a chuirtear sú líomóide le bainne, géaraíonn an bainne, gealacáin uibhe bhualadh, etc.

- téachtadh.

1 phointe @ 6 mharc an ceann

e.g. téachtann próitéin mar gheall ar theas, etc.

Sampla: calcann albaimin in uibheacha, nuair a fhiuchtar í, athraíonn collaigin ina geilitín i bhfeoil, etc.

- (a) Pléigh **ceithre** bhealach inar féidir le tomhaltóirí a mbille bia a laghdú nuair a bhíonn siad ag ceannach bia ina bhfuil *próitéin*. (20)

4 bhealach @ 5 mharc an ceann

e.g. ceannaigh gearrthacha feola níos saoire, ná ceannaigh feoil ina bhfuil a lán cnáimhe, ceannaigh cineálacha éisc níos saoire amhail ronnach, roghnaigh uibheacha agus cáis mar mhalairt ar fheoil, pleanáil béilí roimh ré, bain leas as tairiscintí speisialta, e.g. dhá cheann ar phraghas ceann amháin, ceannaigh bianna branda dhílis seachas bianna brandáilte, ceannaigh earraí ar an mórchóir agus reoigh iad, déan siopadóireacht i siopaí lascaine níos mó seachas siopaí áitiúla, etc.

2. ‘Tá fuinneamh ag teastáil ó gach feidhm agus próiseas sa chorp.’

- (a) Pléigh **trí** thoisce a théann i bhfeidhm ar riachtanas laethúil fuinnimh an duine. (12)

3 thoisce @ 4 mharc an ceann

e.g. aois, leibhéal gníomhaíochta, inscne, ag iompar clainne/ag luchtadh, aeráid, post, meáchan/méid coirp, tinneas, stíl mhaireachtála, meitibileacht, etc.

- (b) Maidir le daoine a bhfuil riachtanas ard fuinnimh acu, leag amach:

- **ceithre** threoirlíne pleanála béilí atá tábhachtach agus ar chóir iad a leanúint (12)

4 threoirlíne @ 3 mharc an ceann

e.g. béilí cothroma, bianna fuinnimh i.e. pasta, rís, prátaí, cailciam agus vitimín D, iarann agus vitimín C, próitéin le haghaidh fáis, béilí rialta, laghdaigh iontógáil salainn, siúcra agus saille Sáithithe, méadaigh iontógáil snáithín, etc.

- biachlár aon lae **amháin** (trí bhéile agus sneaiceanna le cur san áireamh). (18)

3 bhéile @ 6 mharc an ceann, sneaiceanna san áireamh

<p>Bricfeasta Gránach coirce te le bainne agus mil Tósta caiscín Bagún griollta, ispín, maróg agus tráta Tae / Caife / Bainne / Sú, etc.</p>
<p>Sneaic Caoineog chaor measctha, etc.</p>
<p>Lón Anraith mineastróine agus rollóg Úll / iógart Uisce</p>
<p>Sneaic Barra gránaigh agus tae, etc.</p>
<p>Dinnéar Abhacád agus coulis sú talún Curaí sicín agus rís Cúróg anainn Tae / Caife</p>

- (c) Déan trácht ar an gcaoi a bhfuil an t-éileamh ar fhorbhianna ag fás. (8)

2 phointe @ 4 mharc an pointe

e.g. is ionann forbhianna agus tiúcháin de chothaithigh thábhachtacha amhail vitimíní, mianraí, aigéid shailleacha pholai-neamhsháithithe agus aiminaigéid atá i bhfoirm táibléid/capsúil, soláthraíonn siad cothaithigh a d’fhéadfadh a bheith in easnamh nó nach féidir a chaitheamh i gcainníochtaí leorga i réim bia an duine, coisceann aigéad fólach fabhtanna néarfheadáin i leanbáin, is dea-fhoinse Óimige 3 iad atá riachtanach le haghaidh croí folláin agus le siomptóim airtrítis a mhaolú, d’fhéadfadh go mbeadh deacracht ag daoine aosta cothaithigh a ionsú, mar sin, is gá dóibh iad a thógáil gach lá, athsholáthraíonn forbhianna cothaithigh bhia a chailtear mar gheall ar ailléirgí / éadulaingt ar bhia, soláthraíonn siad cothaithigh bhreise dóibh siúd a bhfuil riachtanais speisialta acu, e.g. daoine a bhfuil ainéime orthu, etc. cinntíonn siad iontógáil leordhóthanach micreachothaitheach, etc.

3. Is ceangaltas mór airgeadais é fearais mhóra tí a cheannach.

- (a) Tabhair breac-chuntas ar **cheithre** thoisce ba chóir a chur san áireamh nuair a bhíonn fearais mhóra tí á roghnú. (16)

4 phointe @ 4 mharc an ceann

e.g. déan comparáid idir praghsanna, costais tosaigh agus costais chothabhála, infhaighteacht creidmheasa, déileálaí creidiúnach agus ainmneacha creidiúnacha branda, méid an teaghlaigh, rátáil fuinnimh, ráthaíocht, seirbhís iardhiola, tréithe nua-aimseartha, sábháilteacht, an spás atá ar fáil, dath, dearadh agus tógáil, éascaíocht glantacháin, suíomh na bpointí pluiméireachta, na ngaothairí agus na bpointí cumhachta le cur san áireamh, éasca le hoibriú, etc.

- (b) Leag amach na torthaí ar staidéar a rinne tú ar fhearas cuisnithe.
Déan tagairt dóibh seo:

- cur síos ar an bhfearas

(2)

cur síos = 2 mharc

e.g. caighdeánach faoin gcuntar, cuisneoir lardrúis, cuisneoir/reoiteoir, cuisneoir Meiriceánach, etc.

- tréithe nua-aimseartha

(9)

3 thréith nua-aimseartha @ 3 mharc an ceann

e.g. saor ó shioc, díreo uathoibríoch, dáileoir uisce/oighir, clog/teirmiméadar digiteach, cuisniú criosaithe, doras comhtháite/leath-chomhtháite, cnaipe treisithe, seilfeanna geataithe, do bhuidéil mhóra, raon éagsúil oiriúintí múnlaithe dorais, ilúsáidteacht seilfeanna scoilte, áiseanna inmheánacha agus seachtracha chun oighear a dhéanamh, bailchríocha agus dathanna seachtracha éagsúla, braiteoirí teochta + nó -1 °C, bratú frithbhaictéarach ar an taobh istigh, etc.

- treoirlínte úsáide

(9)

3 threoirlíne @ 3 mharc an ceann

e.g. lean treoracha an mhonaróra, ná cuir bia te sa chuisneoir, ceadaiigh aerchúrsaíocht timpeall ar bhianna, ná hoscail doras an chuisneora gan ghá, leáigh bia reoite sa chuisneoir, bain úsáid as bia de réir uainíochta, clúdaigh bianna chun triomú a chosc, stóráil bianna amha agus bianna cócaráilte ar leithligh chun traséilliú a chosc, seiceáil agus glan séala an dorais go rialta, cuir feoil nó iasc amh ag bun an chuisneora, bain úsáid as teirmeostat cuisneora le haghaidh teocht chruinn agus coigeartaigh teirmeostat de réir mar is gá, bain úsáid as fuílligh laistigh de dhá lá, etc.

- rátáil éifeachtúlachta fuinnimh.

(4)

1 phointe @ 4 mharc

e.g. ní mór an lipéad éifeachtúlachta fuinnimh a bheith ar gach cuisneoir, a rátálann úsáid fuinnimh ar scála A-G, is ionann A agus an úsáid is éifeachtaí, is ionann G agus úsáid is neamhéifeachtaí, agus a thugann faisnéis faoi aschur torainn, fágann sé gur féidir comparáid a dhéanamh idir fearais, tá costas níos lú ar fhearas A-rátáilte a úsáid agus déanann sé níos lú damáiste don chomhshaol, etc.

- (c) Luaigh buntáiste **amháin** agus míbhuntáiste **amháin** a bhaineann le hearraí a cheannach ar cairde. (10)

2 phointe @ 5 mharc an ceann (1 bhuntáiste agus 1 mhíbhuntáiste)

Buntáistí e.g. ceannaigh anois, íoc níos déanaí, is féidir leat earraí a úsáid cé nár íoc tú astu, úsáideach i gcás earraí costasacha, ní gá duit suimeanna móra airgid a thabhairt leat, níl aon bhaol ann go gcaillfidh tú airgead tirim, úsáideach i gcás éigeandála, is féidir leat leas a bhaint as sladmhargáí atá ar siúl, cabhraíonn sé leis an ngeilleagar, etc.

Míbhuntáistí e.g. costasach, ardrátaí úis, spreagann sé tobcheannach, ní leatsa na hearraí go dtí go n-íocfar an tráthchuid deiridh, d'fhéadfá glacadh le roinnt comhaontuithe creidmheasa, is minic a bhíonn sé ina chúis le róchaiteachas, d'fhéadfadh nach mbeifeá in ann aisíocaíochtaí a dhéanamh, tá calaois coitianta – faigheann daoine sonraí do chárta creidmheasa, athshealbhú earraí, d'fhéadfadh nach gcloifidh daoine le buiséad pleanáilte, etc.

4. **Cheannaigh Siobhán seaicéad do Pheadar dá bhreithlám. Bhí méid an tseaicéid díreach i gceart ar Pheadar ach níor thaitin an stíl leis. Chuaigh Siobhán ar ais chuig an siopa chun an seaicéad a thabhairt ar ais agus chun aisíoc a fháil ach ní thabharfadh an miondíoltóir di ach nóta creidmheasa.**

- (a) An raibh Siobhán i dteideal a cuid airgid a fháil ar ais? Mínigh cén fáth. (10)

2 phointe @ 5 mharc an ceann

e.g. faoin Acht um Dhíol Earraí agus Soláthar Seirbhísí, 1980, ní Siobhán i dteideal a cuid airgid a fháil ar ais, ní raibh an seaicéad lochtach ná mí-oiriúnach dá úsáid, dá bhrí sin, ní raibh dualgas ar an miondíoltóir a cuid airgid a thabhairt ar ais di, bhí sí ag tabhairt an tseaicéid ar ais mar nár thaitin an stíl le Peadar, dá bhrí sin, ní aon dualgas ar an miondíoltóir a cuid airgid a thabhairt ar ais di. Níl tú i dteideal aisíoc a fháil má athraíonn tú d'intinn, etc.

- (b) Tabhair breac-chuntas ar an nós imeachta ba chóir a leanúint agus gearán á dhéanamh nuair a bhíonn fadhb ann le táirge nó le seirbhís. (12)

3 phointe @ 4 mharc an ceann

e.g. chomh luath is a aithnítear an locht, stop de bheith ag úsáid an táirge, fill ar an miondíoltóir agus d'admháil agat, labhair le bainisteoir, mínigh do ghearán, ba cheart don mhiondíoltóir sásamh a thairiscint, má tá an miondíoltóir neamh-chomhoibritheach, cuir do ghearán i scríbhinn, agus imeachtaí á leagan amach agat i.e. cur síos ar earraí, cén áit agus cén uair a ceannáidh iad, an cúiteamh atá á lorg, cóipeanna den admháil, den ráthaíocht, etc., bain leas as cúnamh ón nGníomhaireacht Náisiúnta Tomhaltóirí (N.C.A.), agus ó Chumann Tomhaltóirí na hÉireann (C.A.I.) más gá, mura n-éiríonn leis sin, d'fhéadfadh gur gá caingeán dlí a ghlacadh trí chúirt na n-éileamh beag, tá an nós imeachta céanna i bhfeidhm i gcás táirgí agus seirbhísí, má fhógraítear seirbhís mar sheirbhís náisiúnta, ní mór í a bheith ar fáil ar fud na tíre, etc.

- (c) Ainmnigh agus mínigh ceithre cheart atá ag tomhaltóirí. (16)

4 cheart @ 4 mharc an ceann

e.g. luach ar airgead, ceart chun sásamh a fháil, faisnéis mhacánta agus fhirinneach, an ceart chun earraí a roghnú, an ceart chun sábháilteachta, e.g. ní mór ráthaíocht a bheith le táirgí go bhfuil siad sábháilte le húsáid ionas nach gcuirfidh siad sláinte i mbaol, etc.

- (d) Pléigh trí bhealach inar féidir leis an tomhaltóir cuidiú chun an timpeallacht a chosaint. (12)

3 bhealach @ 4 mharc an ceann

e.g. seachain róphacáistiú, bain úsáid as earraí arís eile nuair is féidir, deisigh earraí más gá, athchúrsáil ábhair, bain úsáid as táirgí dramhaíola amhail múirín mar leasachán, bain úsáid as bolgáin CFL, seiceáil rátálacha fuinnimh ar fhearais, ceannaigh glantaigh atá saor ó fhosfáit, bain úsáid as breosla gan toit, bain úsáid as ceallraí in-athluchtaithe, laghdaigh úsáid gáis, e.g. cócaráil i ngalchorcán srathach, díphlugáil fearais leictreacha agus múch soilse nuair nach bhfuil siad in úsáid, bain úsáid as an bhfolcadán in áit an chithfolcadáin, deisigh sconnaí lochtacha, cuir ualaí iomlána sa mheaisín níocháin agus sa mhiasniteoir, is féidir úsáid a bhaint as gáis a tháirgeann láithreáin líonta talún chun fuinneamh teasa a tháirgeadh, is féidir fuinneamh a tháirgtear trí dhramháil a dhó i loisceoir a aisghabháil freisin, etc.

5. Cé gurb é an teaghlach bunaonad gach sochaí nach mór, bíonn cineálacha éagsúla teaghlaigh ann.

(a) Mínigh **gach** ceann de na struchtúir theaghlaigh seo a leanas:

- teaghlach núicléach
- mórtheaghlach
- teaghlach cumaisc.

(15)

3 phointe @ 5 mharc an ceann

Teaghlach núicléach: e.g. cuimsítear tuismitheoirí agus leanaí leis, etc.

mórtheaghlach: e.g. cuimsítear tuismitheoirí, leanaí, seantuismitheoirí, aintíní, agus uncailí, etc. leis, teaghlaigh mhóra ar féidir leo cónaí le chéile nó in aice le chéile, etc.

teaghlach cumaisc: e.g. cuimsítear tuismitheoirí agus leanaí ó chaidrimh roimhe sin agus leanaí a thóg na tuismitheoirí le chéile go minic leis, etc.

(b) Déan trácht orthu seo a leanas:

(i) an tábhacht a bhaineann leis an neamhspleáchas do dhaoine aosta sa teaghlach (10)

2 phointe @ 5 mharc an ceann

e.g. tar éis scoir, tuilleadh ama chun obair dheonach, gníomhaíochtaí fóillíochta a dhéanamh, etc., páirt a ghlacadh i gcumainn ghníomhaíochta do lucht scoir, is féidir le daoine cónaí leo féin, braitheann daoine go bhfuil siad de dhíth nuair atá meas ag glúine níos óige orthu, féinluach níos fearr má tá siad páirteach i gcúram leanaí, soláthraíonn siad cúnamh airgeadais, féinmheas níos fearr, etc.

agus

(ii) conas a thugann an stát tacaíocht do neamhspleáchas daoine aosta. (10)

2 phointe @ 5 mharc an ceann

e.g. saorthaisteal, pinsean, cárta leighis, áiseanna cúram pobail, roghanna sciath-thithíochta, cúnamh baile, modhnú áras an teaghlaigh chun cabhrú le míchumas fisiciúil/fadhbanna fisiciúla, etc.

(c) Mínigh an tuiscint atá agat ar coibhleacht idir na glúine agus luaigh **dhá** bhealach chun déileáil le coibhleacht.

(15)

míniú = 5 mharc

míniú: e.g. tagann spéiseanna nó idéalacha atá ag glúin amháin salach orthu siúd atá ag glúin eile, d'fhéadfadh coibhleacht a bheith ann idir tuismitheoirí agus leanaí maidir le hardmhianta don todhchaí, etc.

2 bhealach @ 5 mharc an ceann

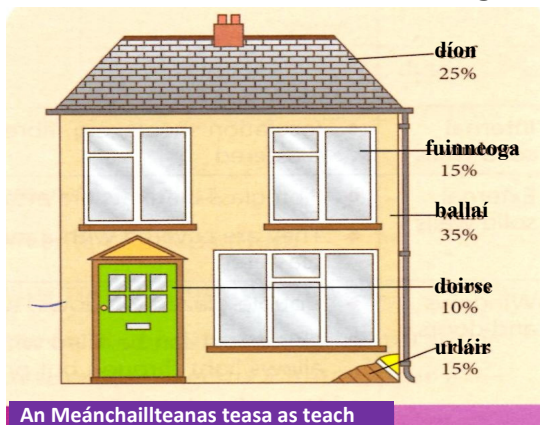
déileáil le coibhleacht: e.g. is féidir achrann a sheachaint trí dhea-chumarsáid, leag teorainneacha síos, meas a léiriú don dá thaobh, comhréiteach, muinín agus macántacht, éisteacht, cruthaigh timpeallacht inar féidir le déagóirí labhairt, ná déan neamhaird de choinbhleacht, ba cheart do dhaoine óga meas a bheith acu ar chríonnacht agus ar thaithí na nglún níos sine, etc.

Roinn C

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 1(a) agus 1(b) nó 1(c) a fhreagairt.

1.(a) Sa léaráid thíos taispeántar an cailteanas teasa as teach teaghlaigh.



- (i) Luaigh, agus cúis á tabhairt agat, an **dá** áit sa teach seo ar chóir tús áite a thabhairt dóibh le hinsliú a dhéanamh orthu. (12)

2 áit @ 4 mharc an ceann

1 chúis @ 4 mharc

áiteanna: ballaí agus díon.

cúiseanna: e.g. cailltear an céatadán teasa is airde trí bhallaí = 35%, cailltear an dara céatadán teasa is airde trí áiléar = 25%, ardaíonn aer te, ní chuirfidh insliú deireadh le cailteanas teasa, agus laghdóidh sé é faoin oiread agus dhá thrian, lagdaíonn sé billí teasa, tá deontais ar fáil, etc.

- (ii) Ainmnigh an modh inslithe a mholfá do **gach** ceann díobh seo a leanas agus cur síos orthu: (16)

Ainm: 2 @ 4 mharc an ceann

Cur síos: 2 phointe @ 4 mharc an pointe

- áiléar / díon

e.g. insliú pluide dóiteáin: leagtar stiallacha pluide inslithe, déanta as snáithín gloine, as snáithín mianrach nó as olann íon, idir giarsaí san áiléar, etc.,

insliú líonta scaoilte: déantar millíní polaistiréine, veirmicilíte, a dhoirteadh idir giarsaí san áiléar, etc. **cúrinisliú:** spraeáiltear cúr idir rachaí dín, soladaíonn sé, etc. **insliú snáithín shéidte:** úsáidtear snáithíní gloine, mianracha agus ceallalóis, séideann conraitheoirí atá oilte go speisialta iad isteach san áiléar, etc.

- ballaí.

e.g. cuasbhallaí: dhá shraith de bhloic, 5-10 cm óna chéile, gníomhaíonn an t-aer sa spás mar inslitheoir, is féidir leatháin pholaistiréine a chur isteach ag an gcéim thógála, pumpáiltear cúr polaistiréine isteach, is féidir feirbíní polaistiréine a shéideadh isteach sa chuas, is féidir cúr polaistiréine a phumpáil isteach sa chuas i dtithe níos sine, a sholadaíonn ina dhiaidh sin, etc. **ballaí soladacha:** is féidir leis an gcineál seo inslithe a bheith inmheánach nó seachtrach, **insliú pluide / tirimlíneáil:** do bhallaí inmheánacha: cuirtear snáithín gloine nó olann charraige isteach i bhfráma adhmaid ar an mballa, clúdaíonn sraith plástarchláir insliú, etc. **leatháin inslithe:** do bhallaí seachtracha e.g. déantar leatháin a cheangal de bhalla soladach agus a chlúdach le sraith plástarchláir, etc.

- (iii) Luaigh **trí** bhuntáiste a bhaineann le teach dea-inslithe a bheith agat. (12)

3 bhuntáiste @ 4 mharc an ceann

e.g. laghdaíonn sé cailteanas teasa i ngach áit sa teach, sábhálann sé fuinneamh, laghdaíonn sé billí teasa, níos lú damáiste don chomhshaol, gníomhaíonn sé mar inslitheoir torainn freisin, cruthaíonn sé spás maireachtála agus teocht níos compordáil sa bhaile, etc.

- (iv) Déan cur síos ar **dhá** bhealach a n-úsáidtear teirmeastait chun an úsáid is éifeachtaí a bhaint as fuinneamh sa teach. (10)

2 bhealach @ 5 mharc an ceann

teirmeastat seomra: *e.g. curtha in airde ar bhalla, socraithe ag an teocht is gá, braitheann sé an teocht máguaird agus freagraíonn sé di tríd an teas a chur ar siúl nuair a thiteann an teocht faoi bhun an leibhéil inmhianaithe agus tríd an teocht a chur as nuair a shroichtear an teocht is gá, etc.*

teirmeastat coire: *e.g. nasctha leis an gcoire téimh lárnaigh, rialaíonn sé teocht an uisce sa choire, nuair a shroichtear an teocht inmhianaithe, múchann sé an coire, nuair a thiteann teocht an uisce, atosáíonn an coire, etc.*

comhla theirmeastatach radaitheora: (TRV) *feistithe le radaitheoir aonair, déanann sí comhla a oscailt agus a dhúnadh chun sreabhadh uisce isteach sa radaitheoir a cheadú nó a chosc, is féidir í a choigeartú chun a bheith oiriúnach don seomra ina bhfuil sí á húsáid, etc.*

teirmeastat fearas leictreach: *e.g. feistithe le fearas e.g. citil, oighinn, etc. chun teocht a rialú agus an fearas a chur as nuair a shroichtear an teocht is gá, etc.*

agus

- 1.(b) (i) Luaigh **agus** pléigh **trí** thoise ba chóir a chur san áireamh agus bailchríocha bhalla á roghnú do chistin i dteach nua. (18)

3 phointe @ 6 mharc an ceann

e.g. costas – inacmhainne – airgead tirim/creidmheas, feidhm na cistine, bailchríoch bhuanfasach, méid agus cruth, éasca le glanadh agus le cothabháil, seasann péint eibleachta/péint loinnreach bhog ardleibhéil taise seasann siad gréisc freisin agus tá siad furasta le cur ar an mballa, dath, treochocháin faisin, ba cheart go n-oirfidís do dhearadh na cistine, etc.

- (ii) Luaigh na buntáistí **agus** na míbhuntáistí a bhaineann le tileanna ceirmeacha urláir. (12)

3 phointe @ 4 mharc an ceann

(1 bhuntáiste, 1 mhíbhuntáiste + 1 cheann eile)

Buntáistí *e.g. buanfasach, éasca le glanadh agus le cothabháil, ar fáil i raon leathan dathanna, dearáil agus bailchríocha éagsúla, neamhshúiteach agus smáldíonach, etc.*

Míbhuntáistí *e.g. costas mór tosaigh, fuar agus crua faoi chois, tá speisialtóir ag teastáil chun iad a leagan, is féidir leo smiotadh nó scoilteadh má thiteann rud trom orthu, deacair le deisiú/le hathsholáthar, etc.*

nó

1.(c) Ardú ollmhór ar thithe ar cíos - cóiríocht ar cíos ag 29% den phobal iomlán in 2011, ardú 47% ó 2006. *(The Irish Times, Samhain 2012)*

- (i) Pléigh an chúis ar rogha é atá ag éirí níos coitianta faoi láthair, teach a fháil ar cíos. (12)

3 phointe @ 4 mharc an ceann

e.g. tá sé an-daor teach a cheannach, níos saoire teach a fháil ar cíos, liúntas cíosa ar fáil, níl éarlais mhór ag teastáil, níl aon chostais deisithe le híoc, rogha leathan tithe, is féidir a bheith soghluaiste, rogha leathan áiteanna, ní bheidh aon toradh fadtéarmach ar airgead / ar chíos, etc.

- (ii) Luaigh **trí** phríomhrud ba chóir a chur san áireamh **agus** cóiríocht á roghnú lena glacadh ar cíos, **agus** déan mionphlé orthu. (18)

3 phointe @ 6 mharc an ceann

e.g. cé mhéad éarlaise atá le híoc, an íoctar cíos go seachtainiúil / go míosúil, an bhfuil billí san áireamh sa chíos, cé atá freagrach as deisiúcháin, suíomh, comhaontú tionachta – an bhfuil léas ann?, fógra imeachta, an bhfuil táille ghníomhaireachta ann?, an cineál comharsan, áiseanna taitneamhachta, tráchta, etc.

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh (40 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 2(a) agus 2(b) nó 2(c) a fhreagairt.

2.(a) Tá sé casta na héadaí is fearr a aimsiú le caitheamh agus tú i mbun aclaíochta de bharr an réimse leathain d'éadaí faiseanta atá ar fáil agus úsáid na bhfabraicí atá chun cinn ó thaobh na teicneolaíochta de chun an tais a choinneáil ón gcorp.

- (i) Tarraing sceitse d'fheisteas a bheadh oiriúnach do ghníomhaíocht fóillíochta / allamuigh de do rogha féin, agus déan cur síos air. (9)

Sceitse = 3 mharc, cur síos = 6 mharc

e.g. feidhmiúil, buanfasach, éasca le cothabháil, faiseanta, maisiúil, etc.

- (ii) Déan measúnú ar an bhfeisteas maidir leis na nithe seo a leanas: (16)

4 phointe @ 4 mharc an ceann
(tagairt amháin do gach ceannteideal)

- feidhm (úsáid)

e.g. oiriúnach don fheidhm, fabraic thréscaoilteach, buanfasach, ilúsáideach, fabraic sholúbtha, scríobhdhíonach, cé chomh maith is a fheidhmíonn an dearadh i.e. ba cheart a bheith in ann zipeanna, cnaipí, poill cnaipe a oscailt agus a dhúnadh, ba cheart a bheith in ann rudaí a chur i bpócaí, etc.

- faisean

e.g. tréithe nua-aimseartha, dath, dearadh, lógó, etc.

- costas

e.g. costas tosaigh agus costas cothabhála, costas fabraice, snáithe, zip, etc.

- cúram.

e.g. cothabháil éasca, fabraicí, mionéadaí in-nite e.g. cíora etc.

agus

2.(b) Is minic a bhaineann dearthóirí faisín na hÉireann úsáid as snáithíní nádúrtha mar olann agus línéadach.

- (i) Tabhair cuntas ar fhabraic nádúrtha **amháin** faoi na ceannteidil seo a leanas: (15)

3 phointe @ 5 mharc an ceann

- táirgeadh an tsnáithín

e.g. línéadach: déanta as gas an lín, baintear na snáithíní, baintear na síolta, tugtar 'bá' ar an bpróiseas nuair a bháitear líon in uisce ar feadh roinnt laethanta/seachtainí, scartar snáithíní ó na codanna adhmaid, déantar na snáithíní a chíoradh agus a shní ina snáth, tugtar 'líne' ar shnáithíní níos faide agus tugtar 'barrach' ar na snáithíní níos giorra, etc. Cadáis: tagann snáithíní ón bplanda cadáis, a dtugtar cochall nó ceann síolta air, bán agus bog, pioctar cochaill de láimh, scartar snáithíní ó na síolta (scaradh cadáis), brúitear iad ina gcoraí, grádaítear iad de réir faide, déantar na snáithíní a chíoradh agus a shní ina snáth, etc. Olann: baintear lomra ó chaora, grádaítear iad de réir dhath, mhíne agus fhad na snáithíní, déantar iad a ghlanadh agus a chíoradh, a shní ina snáth, etc. Síoda: déanta as táirge seiriceán, beireann leamhain seiriceáin uibheacha, itheann seiriceáin duilleoga an chrainn mhaoildeirge, sníomhann seiriceáin cocúin síoda, déantar na cocúin a théamh agus a bhá, agus baintear na snáithíní, déantar na snáithíní a shní ina spóil, a shní ina snáth níos tibhe, etc.

- airíonna

e.g. **Línéadach**: ionsúiteach, láidir, dea-sheoltóir teasa, friotaíoch in aghaidh coinclí, clúmhach, dea-loinnir air, d'fhéadfadh sé crapadh, drochfhriotaíoch in aghaidh dóiteáin, beagán leaisteachais, éiríonn sé salach go héasca, ruaimnítear go maith é, éiríonn sé rocach go héasca, etc.

Cadás: ionsúiteach, fionnuair, láidir, éasca le ní agus le triomú, ruaimnítear go maith é, éiríonn sé rocach go héasca, crapann sé, etc.

Olann: te, bog, ionsúiteach, athléimneach, is féidir léi cur as do chraiceann íogair, clúmhach, crapann sí, etc.

Stoda: ionsúiteach, roc-obach, deasaíonn sé go maith, inlasta, crapann sé, is féidir é a dhamáistiú má láimhseáiltear go míchúramach é, etc.

- conas a dhéantar an fhabraic

e.g. **Sníomh**: ritheann na snáitheanna comhthreomhara dlúith feadh fhad na fabraice, ritheann na snáitheanna ingearacha innigh feadh leithead na fabraice; tugtar 'an fiar' ar shnáitheanna atá leagtha i dtreo trasnánach, coinnítear foircinn na snáitheanna fada dlúith timpeall ar rollóir, déantar iad a ardú nó a isliú go meicniúil i bpatrún réamhshocraithe, iompraíonn spól an t-inneach trasna na snáitheanna dlúith, brúnn baitín gach líne an tsnáithe innigh gar don líne roimhe, athraíonn an spól treo agus téann sé ar ais trí na snáitheanna dlúith, atá leagtha i bpatrún éagsúil anois, tugtar imeall dlúthchiumhaise ar an áit a gcasann an spól ag gach taobh den éadach, etc. **Cniotáil**: is féidir cniotáil a dhéanamh de láimh nó le meaisín, etc. **Macramé**: ceanglaítear snaidhmeanna i snáth chun fabraic a chruthú, etc.

Cróise: úsáidtear crúca speisialta chun an snáth a lúbadh air féin, etc. **Déanamh lása**: úsáidtear eiteáin chun snáth a lúbadh agus a shnaidhmeadh le chéile, etc.

nó

2.(c) Cibé acu is mian leat d'éadaí féin a dhearadh nó branda faisin a thosú, is gá a bheith cruthaitheach agus díograiseach le héadaí a dhearadh.

- (i) Pléigh **trí** phríomhthoisic ba chóir a chur san áireamh agus feisteas á dhearadh. (9)

3 thoisc @ 3 mharc an ceann

e.g. rithim (dath, líne, cruth), fabraic, méid i gcomparáid le codanna den bhall éadaigh, cothromaíocht, béim, teacht le chéile, prionsabail agus gnéithe dearaidh, oiriúnacht don fheidhm, buanfas, éascaíocht le cothabháil, costas, compord, etc

- (ii) Liostaigh **trí** fheidhm atá ag éadaí. (6)

3 fheidhm @ 2 mharc an ceann

e.g. cosaint, modhúlacht, sábháilteacht, aitheantas pearsanta (gairmithe), teas, sláinteachas, féinléiriú e.g. punc, etc.

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta (80 marc)

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo 3(a) agus 3(b) nó 3(c) a fhreagairt.

3.(a) Cuidíonn an t-oideachas leis an duine barr a c(h)umais a bhaint amach.

- (i) Pléigh ról an oideachais i bhforbairt an duine aonair.
Déan tagairt do **gach** ceann díobh seo a leanas: (24)

4 phointe @ 6 mharc an ceann

- forbairt fhisiceach

e.g. deaslámhacht e.g. súgradh le bloic thógála, le míreanna mearaí etc., forbairt coirp trí ranganna corpoideachais, in Eacnamaíocht Bhaile, Eolaíocht, Innealtóireacht, Staidéar Foirgníochta, Ealaín, etc. forbairt comhordaithe lámh is súl, etc.

- forbairt mhothúchánach

e.g. faigheann leanaí óga neamhspleáchas mothúchánach ó thuismitheoirí de réir ó chéile, spreagann sé aibíocht, mothúcháin fúthu féin agus faoi dhaoine eile, íogaireacht, foghlaimíonn siad le bheith íogair i leith riachtanais daoine eile, tacúil le daoine eile, mothúcháin a chur in iúl trí fhilíocht, spreagann comhoideachas forbairt caidrimh atá sláintiúil agus cairdiúil idir buachaillí agus cailíní, etc.

- forbairt mhorálta

e.g. leagann éiteas na scoile luachanna agus ionchais na scoile amach, sainmhíníonn sé an t-iompar a bhfuiltear ag súil leis ó na daltaí, clúdaíonn an curaclam ábhair a bhaineann le moráltacht i ranganna Oideachais Chaidrimh agus Ghnéasachta agus Oideachais Reiligiúnaigh, i ranganna O.S.P.S. agus Eacnamaíocht Bhaile, etc.

- forbairt intleachtach

e.g. cothaíonn oideachas foirmiúil forbairt intleachtach tríd an raon leathan ábhar a chuirtear ar fáil, tugann an baile spreagadh agus cothaíonn sé timpeallacht foghlama, gníomhaíochtaí seach-churaclaim, tugann comhscoláirí agus scrúduithe dúshláin agus spreagann siad iomaíochas, acmhainní e.g. níl an ríomhaire ar fáil i gcónaí sa bhaile, méid an teaghlaigh, drochthithíocht, is féidir le plódú cur isteach ar staidéar, tá leabhair agus staidéar iarscoile ar fáil, etc.

- (ii) Déan achoimre ar **cheithre** thoisic ba chóir do thuismitheoir a chur san áireamh agus réamhscoil á roghnú aige / aici.. (16)

4 thoisic @ 4 mharc an ceann

e.g. suíomh, cáilíochtaí na foirne, líon na foirne – cóimheas cúramóirí is leanaí, sláinteachas agus sábháilteacht, áiseanna itheacháin, codlata, athraithe, níos áin agus súgartha ar fáil, aoiseanna na leanaí eile, costas, áiseanna / gníomhaíochtaí seach-churaclaim e.g. snámh, etc.

- (iii) Tabhair sonraí scéim rialtais **amháin** a thugann tacaíocht do sholáthar oideachas réamhscoile. (10)

2 phointe @ 5 mharc an ceann

e.g. **An Scéim um Chúram agus Oideachas na Luath-Óige (ECCE)** – soláthraíonn an scéim luathoideachas agus luathchúram saor in aisce do leanaí ar aois réamhscoile ar feadh bliain amháin, is ionann an soláthar agus 3 uair an chloig in aghaidh an lae, 5 lá in aghaidh na seachtaine thar 38 seachtain in aghaidh na bliana, etc.

Tionscadal an Túis Luaith / An Clár Réamhscoile – scéim aon bhliana um idirghabháil choisctheach a chuirtear ar fáil do leanaí réamhscoile i roinnt scoileanna i gceantair faoi mhíbhuntáiste, etc.

agus

3.(b) D'ardaigh an ráta dífhostaíochta ina measc siúd atá faoi bhun 25 bliana d'aois go dtí beagnach 40% in 2011. Fuarthas amach sa daonáireamh go raibh níos mó ná 82,000 duine faoi bhun 25 bliana d'aois gan obair. (Irish Independent, Iúil 2012)

- (i) Pléigh an tionchar diúltach a bhíonn ag an dífhostaíocht ar **gach** ceann díobh seo a leanas: (18)

3 phointe @ 6 mharc an pointe
(1 tagairt do gach ceann + 1 tagairt eile)

- daoine óga fásta

e.g. cailteanas ioncaim, eagla na bochtaineachta, neamhdhiongbháilteacht, féinmheas laghdaithe, leithlisiú, mothúcháin teipe, stíl athraithe mhaireachtála, leadrán, drochshláinte agus dúlagar de bharr struis, etc.

- teaghlaigh ina bhfuil leanaí óga.

e.g. caighdeán laghdaithe maireachtála, slándáil laghdaithe airgeadais, d'fhéadfadh nach mbeifí in ann oideachas a chur ar fáil, d'fhéadfadh deacrachtaí caidrimh a bheith ina gcúis le cliseadh teaghlaigh, d'fhéadfadh go mbeadh athrú ar róil agus teannais, drochshláinte mar gheall ar imní, d'fhéadfaí go mbeadh na leanaí thíos leis go hacadúil ar scoil mar gheall ar imní, etc.

- (ii) Is minic a bhíonn daoine beo bocht mar thoradh ar an dífhostaíocht. Mínigh an difríocht idir an bhochtaineacht choibhneasta agus an dearbh-bhochtaineacht. (12)

2 phointe @ 6 mharc an ceann

Bochtaineacht Choibhneasta: *e.g. nuair atá caighdeán maireachtála duine go mór faoi bhun an chaighdeáin ghinearálta mhaireachtála atá i sochaí, fulaingíonn daoine bochtaineacht agus díothacht (easpa soláthar e.g. bróga, cóta), etc.*

Dearbh-Bhochtaineacht: *e.g. daoine atá stiúgtha, ag maireachtáil gan tithíocht cheart, éadaí ná cúram leighis, daoine gan dídean san áireamh, toisc go bhfuil a n-ioncam róbheag, ní féidir leo maireachtáil, níl bunriachtanais ar nós bia, éadaí, didine acu, etc.*

nó

3.(c) Agus sinn i lár an chúlú eacnamaíochta, tá méadú ag teacht i rith an ama ar líon na ndaoine atá ag fiafraí cad is féidir a dhéanamh chun feabhas a chur ar ár bpobail féin.

- (i) Déan plé ar an gcaoi ar féidir leis an obair dheonach leas pobail a dhéanamh agus tabhair samplaí de sin. (15)

3 phointe @ 5 mharc an ceann

e.g. forbraíonn sí mothú gnóthachtála agus féinmheasa i ndaoine toisc go bhfuil a fhios acu go ndearnadh rannchuidiú dearfach lena bpobal, soláthraíonn sí idirghníomhú sóisialta, is féidir seirbhísí nach bhfuil maoinithe ar shlí eile a chur ar fáil e.g. na Samáraigh, Cumann Naomh Uinseann de Pól, cothaíonn sí feasacht ar shaincheisteanna i.e. saincheisteanna comhshaoil, soláthraíonn sí scileanna nua riachtanacha do phobal, coiglíonn sí airgead don Stát, cruthaíonn sí ábhar spéise (scileanna nua) dóibh siúd atá ar scor, etc.

- (ii) Déan measúnú ar an tionchar (dearfach agus diúltach) ar shaol an teaghlaigh sa chás go mbíonn tuismitheoir amháin fostaithe ar phá. (15)

3 phointe @ 5 mharc an ceann
(1 tagairt do gach ceann + 1 tagairt eile)

Dearfach: e.g. tógann sé féinmheas agus muinín i mbaill teaghlaigh, tugann sé neamhspleáchas, tugann sé stádas, freastalaíonn sé ar riachtanais ábhartha, tugann sé sampla d'eitic mhaith oibre, tá tuismitheoir amháin sa bhaile i gcónaí, níos lú struis sa bhaile, etc.

Diúltach: e.g. níos lú airgid le só-earraí a cheannach, braitheann an tuismitheoir atá ag obair go bhfuil sé/sí scoite amach ó shaol an teaghlaigh, d'fhéadfadh go gcaillfeadh duine imeachtaí tábhachtacha teaghlaigh mar gheall ar shealobair / uaireanta fada oibre, d'fhéadfadh róil a bheith aisiompaithe agus go mbeadh sé seo ina chúis le faltanas e.g. fear tí, etc.

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán



Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA 2013

Aistriúchán ar Scéim Mharcála

EACNAMAÍOCHT BHAILE – EOLAÍOCH AGUS SÓISIALTA OBAIR CHÚRSA SA STAIDÉAR BIA

Ba chóir na pointí seo a leanas a thabhairt ar aird agus na scéimeanna marcála á bhforbairt:

- Is minic nach dtugtar ach eochairfhrásaí ina bhfuil faisnéis agus smaointe nach mór a bheith i bhfreagra an iarrthóra chun na marcanna sannta a ghnóthú.
- Ní liosta uileghabhálach atá sna tuairiscí, modhanna agus sainmhínte sa scéim agus glacfar le freagraí bailí eile chomh maith.
- Is é an comhthéacs, an bealach a gcuirtear an cheist agus líon na marcanna atá ag gabháil leis an gceist ar an scrúdpháipéar a chinneann an méid sonraí a theastaíonn i bhfreagra ar bith. Da bhrí sin is féidir go n-athróidh na riachtanais agus leithdháileadh na marcanna ó bhliain go bliain.
- Caithfear focail, nathanna nó frásaí a úsáid i gceart i gcomhthéacs agus gan a bheith ag teacht salach ar a chéile, agus má bhíonn fianaise ann ar úsáid mhícheart nó ar fhocail a bheith ag teacht salach ar a chéile, ní féidir na marcanna a bhronnadh. Caithfear an t-eolas a chur i láthair faoi na ceannteidil chuí.

Tábla Grádúcháin

Grád	Bandaí marcanna
A1	360
A 2	340
B1	320
B2	300
B3	280
C1	260
C2	240
C3	220
D1	200
D2	180
D3	160
E	100
F	40
N.G.	Níos lú ná 40

Chun an marc ualaithe a ríomh –
roinn an marc amh a bronnadh ar 5.
(Slánaigh síos aon mharcanna
páirteacha, e.g. 324 = 64)

Critéir Ghinearálta Mharcála don Obair Chúrsa Phraiticiúil sa Staidéar Bia

Fiosrúchán: Anailís/Taighde – 30 marc

Taighde agus Anailís

= 20

Banda A 16-20 marc (an-mhaith – ar fheabhas)

Fiosrúchán

- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht chríochnúil** agus **anailís chuimsitheach** ar na saincheisteanna agus ar na cúinsí a bhaineann go díreach le príomhriachtanais an taise
- atá cruinn, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna cuí agus biachláir/miasa/táirgí á roghnú

Banda B 11-15 marc (an-ábaltá – go maith)

Fiosrúchán

- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht** agus roinnt **anailíse** ar na saincheisteanna agus ar na cúinsí a bhaineann go ginearálta le príomhriachtanais an taise
- atá cruinn, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna cuí agus biachláir/miasa/táirgí á roghnú

Banda C 6-10 marc (bunúsach – ábaltá)

Fiosrúchán

- ina bhfuil fianaise go ndearnadh **taiscéalaíocht** ar na saincheisteanna agus ar na cúinsí a bhaineann go ginearálta le príomhriachtanais an taise
- atá réasúnta cruinn, bunaithe ar raon foinsí agus curtha i láthair go comhleanúnach
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna agus biachláir/miasa/táirgí á roghnú

Banda D 0-5 marc (an-bhunúsach – teoranta)

Fiosrúchán

- ina bhfuil fianaise **ar thuiscint an-bhunúsach teoranta** ar phríomhriachtanais an taise
- ina bhfuil cuid den eolas nó an t-iomlán de éiginnte agus gan ach cuid de cruinn; easpa comhleanúnachais sa chur i láthair
- ina mbaintear úsáid as fianaise ón taighde mar bhonn leis na roghanna agus biachláir/miasa/táirgí á roghnú

Gach Tasc – 2 bhéile dhá chúrsa / 2 mhias / 2 tháirge/ biachlár lae

= 4

Mura ndéantar fiosrúchán ar an mias a ullmhaítear -1 / -2 mharc san Fhiosrúchán.

(biachlár – cúrsa tosaigh / milseog = 1 mharc amháin, príomhchúrsa = 1 mharc amháin)

béilí / miasa / táirgí oiriúnacha agus aird á tabhairt ar chúinsí a aithníodh agus a ndearnadh anailís orthu san fhiosrúchán

Ní mór biachláir/príomhchúrsa/miasa a bheith cothromaithe – glac le 3 cinn as 4 ghrúpa bia

Cúiseanna / critéir leis an rogha – (2 × 2 mharc)

= 4

Léiríonn go soiléir na critéir a chinntigh rogha na méise nó an táirge a roghnaíodh chun é a ullmhú.

Foinsí ar a n-áirítear foinse an oidis – 2 × 1 mharc (2 mharc)

= 2

Ullmhúchán agus Pleanáil – 6 mharc

- Acmhainní (comhábhair ar a n-áirítear costáil, trealamh) = 3
- na príomh-chomhábhair, costas aonaid, an príomhthrealamh a úsáideadh ag brath ar an mias (bíodh coinne le costas ar gach ceann ach amháin Réimse Cleachtais E)
 - Roinnt an Ama / Ord na hoibre = 3
 - Ullmhúchán, ord na dtascanna, measúnú
- Banda A: 3 mharc – gach príomhchéim sainaitheanta, an t-ord ceart
Banda B: 2 mharc – roinnt príomhchéimeanna sainaitheanta nó an t-ord mícheart
Banda C: 1 mharc – gan ach roinnt príomhchéimeanna sainaitheanta agus an t-ord mícheart

Cur i bhFeidhm – 28 marc

- Cur síos gearr ar an modh oibre a leanadh ar a n-áirítear ullmhúchán, próisis leis an mbia a ullmhú, am cócaireachta / teocht, riar/cur i láthair, níochán, blaiseadh / measúnú. = 16
(Ba chóir go mbeadh an t-eolas / an cuntas i bhfocail an iarrthóra féin)

Banda A 13 - 16 marc (an-mhaith – ar fheabhas)

Sainaitheann gach céim riachtanach in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair i bhfocail an iarrthóra féin iad, san ord ceart agus tagairt cheart don phróiseas / do na próisis ullmhúcháin chuí ar baineadh úsáid astu.

Banda B 9 - 12 marc (an-ábaltá – go maith)

Sainaitheann formhór na gcéimeanna riachtanacha in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair san ord ceart iad le tagairt cheart don phróiseas / do na próisis ullmhúcháin chuí ar baineadh úsáid astu.

Band C 5 - 8 marc (bunúsach go inniúil)

Sainaitheann roinnt céimeanna riachtanacha in ullmhúchán na méise, déantar achoimre orthu agus cuirtear i láthair i bhfocail an iarrthóra féin iad, san ord ceart le tagairt cheart don phróiseas / do na próisis ullmhúcháin chuí ar baineadh úsáid astu.

Banda D 0-4 marc (an-bhunúsach – teoranta)

Ní shainaitheann aon cheann, nó ní shainaitheann ach roinnt, de na céimeanna riachtanacha in ullmhúchán na méise, ní dhéantar achoimre orthu ná ní cuirtear i láthair san ord ceart iad le tagairt cheart don phróiseas / do na próisis ullmhúcháin chuí ar baineadh úsáid astu chun an bia a ullmhú.

- Na príomhchúinsí a cuireadh san áireamh (caithfidh baint a bheith acu leis an mias / tástáil áirithe) = 8
2 × 4 marc

Sainaitheann (2) agus míniú soiléir ar thábhacht (2) dhá chúinse a cuireadh san áireamh a raibh baint chriticiúil acu leis an gcaoi ar éirigh leis an mias.

- Sábháilteacht / Sláinteachas = 4
2 × 2 marc

(caithfidh baint a bheith acu le comhábhair áirithe atá in úsáid / leis an mias atá á cócaráil)

Sainaitheann (1) agus míniú soiléir (1) ar phríomh-shaincheist sábháilteachta **amháin agus** ar phríomh-shaincheist sláinteachais **amháin** a cuireadh san áireamh agus an mhias á hullmhú agus á cócaráil / an tástáil á dhéanamh.

Measúnú – 16 mharc

Déan measúnú ar an tasc sna téarmaí seo:

- Cur i bhFeidhm = 8
2 × 4 mharc an ceann
- Banda A - 4 mharc – shainaitheann, agus rinne anailís ar, laigí / láidreachtaí sainiúla agus an tasc á dhéanamh, cuireadh bonn soiléir faoi mhionathruithe nuair a moladh iad, rinneadh anailís chriticiúil ar úsáid acmhainní / pleanáil
- Banda B- 3 mharc – shainaitheann laigí / láidreachtaí sainiúla agus an tasc á dhéanamh, cuireadh bonn éigin faoi mhionathruithe a moladh, rinneadh anailís teoranta ar úsáid acmhainní / pleanáil
- Banda C- 2 mharc – rinneadh iarracht éigin laigí nó láidreachtaí a shainaitheann agus an tasc á dhéanamh, níor cuireadh bonn faoi mhionathruithe nuair a moladh iad, rinneadh tagairt d'úsáid acmhainní / don phleanáil
- Sainriachtanais an taisc = 8
2 × 4 mharc an ceann
- Banda A: 4 marc - baineann tátal eolach as an obair i gcás dhá phríomhriachtanas de chuid an taisc
- Banda B: 3 marc – baineann tátal teoranta as an obair i gcás dhá phríomhriachtanas de chuid an taisc
- Banda C: 2 marc – déanann achoimre ar dhá thoradh ar an obair maidir leis an tasc

Réimse Cleachtais A – Cur i bhFeidhm Phrionsabal an Chothaithe

Tasc 1

‘Is coir níos mó a dhéanamh chun an teachtaireacht a scaipeadh gur bunús iontach d’oideachas an linbh agus dá s(h)láinte sa toadhchá é béile folláin a ithe ar scoil.’ *Jamie Oliver*

Déan taighde agus mionléiriú ar na riachtanais chothaitheacha agus ar na treoirlínte pleanála béilí is cóir a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil do pháistí idir 6 agus 12 bhliain d’aois.

Agus na cúinsí seo á gcur san áireamh agat, dean fiosrú ar réimse de bhiachláir (dhá chúrsa) a bheadh oiriúnach do phríomhbhéile an lae don ghrúpa seo de pháistí atá in aois scoile.

Ullmhaigh, cócaráil agus riar **ceann amháin** de na príomhchúrsaí a bhfuil taighde déanta agat orthu.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca **(a)** lena fheidhmiú agus **(b)** le sainriachtanais an taisc.

Príomhriachtanais an taisc

- riachtanais chothaithe/chothaitheacha ba cheart a bhreithniú agus béilí á bpleanáil do pháistí idir **6 – 12 bhliain d’aois**
- treoirlínte ábhartha do phleanáil béile le tagairt ar leith do pháistí **6 – 12 bhliain d’aois**
- raon de bhiachláir (dhá chúrsa) don phríomhbhéile
- mias phríomhchúrsa agus cúiseanna leis an rogha.

Fiosrúchán

Riachtanais chothaithe / chothaitheacha – cothromaíocht chothaitheach, riachtanais laethúla mhacra- / micreachothaitheach ar a n-áirítear riachtanais phróitéine / charbaihidráite / saille / iarainn / chailciam mar is cuí do riachtanais pháistí 6 – 12 bhliain d’aois agus na cúiseanna a d’fhéadfadh a bheith le héagsúlacht, neart snáithín, Vitimín C / ionsú iarainn, Vitimín D / ionsú cailciam, an gá atá le breis B6, B12 chun fuinneamh a scaoileadh agus do mheitibileacht, éagsúlachtaí a d’fhéadfadh a bheith i riachtanais fuinnimh, cothromaíocht fuinnimh maidir le leibhél ghníomhaíochta, treoirlínte cothaitheacha reatha maidir le hiontógaíl cothaitheach agus bia, etc.

Treoirlínte pleanála do bhéilí – úsáid na pirimide bia le cothromaíocht a chinntiú – laghdaigh an dóchúlacht go dtiocfadh murtall ar leanáí, éagsúlacht bianna, roghanna pearsanta – féadfaidh páistí a bheith beadaí i rith malltréimhsí fáis agus goile mór a bheith acu i rith ráigeanna fáis, ‘faisin’ choitianta bia’ – diúltaíonn páistí bianna a thaitníodh leo a ithe nó íosfaidh siad bia amháin nó dhó arís is arís eile, iontógaíl cheart leachtanna chun an díhiodráitiú a chosc – 8 ngloine leachta in aghaidh an lae, bianna le neart snáithín, cur leis an méid cailciam, seachain bianna ina bhfuil a lán salainn, saille sáithithe agus siúcra, i.e. bianna áise; má roghnaítear bianna áise, roghnaigh bianna treisithe, roghnaigh sneaiceanna sláintiúla, lig do ghoile agus patrúin fáis an linbh a chinneadh cé acu atá sneaiceanna de dhíth nó nach bhfuil, bianna a dhíleáitear go héasca, bianna atá sa séasúr – ceisteanna faoi acmhainní, éagsúlacht bianna ar go leor dathanna, blasanna agus uigeachtaí difriúla, tairg dóibh an bia is fearr leo agus tabhair isteach bianna nua ceann ar cheann, codanna níos lú – sciartha bia atá ‘oiriúnach do pháistí’, féadfaidh riochtaí míochaine tionchar a imirt ar na bianna a itear, gnéithe céadfacha, éiríonn níos fearr le páistí a mbíonn cothú níos fearr acu, díriú ar dhea-phatrúin itheacháin an linbh, bianna teo le hiad a choinneáil te, baint a bheith ag páistí le pleanáil biachlár, siopadóireachta agus ullmhú bia, gan brú a chur ar pháistí ithe, a bheith i d’eiseamláir maidir le nósanna itheacháin, coinnigh ort ag tairiscint bianna nua – ná héirigh as, ullmhaigh leaganacha baile de mhearbhianna, gearr agus leag amach bia ar bhealach spráil, e.g. dipeanna le glasraí, bain úsáid as anlainn dhathannacha, seachain deochanna súilíneacha – tairg uisce, bainne nó súnna, ith leis an teaghlach – bí ag caint ag an mbord, bain úsáid as amanna béile le múineadh do pháistí conas roghanna sláintiúla bia a dhéanamh agus taispeáin dea-iompar itheacháin, ná bain úsáid as bianna mar dhuais d’iompar dearfach ná diúltach mar is féidir mothú diúltach a cheangal le bianna, tabhair bia do pháistí nuair a bhíonn ocras orthu ach gan iad a bheith ‘stiúgtha’, nuair a bhíonn siad suaimhneach agus ní nuair a bhíonn siad róthuirseach.

Na miasa roghnaithe - raon de bhiachláir (dhá chúrsa) don phríomhbhéile

- caithfidh siad a bheith oiriúnach do pháistí 6 – 12 bhliain d’aois
- caithfidh príomhchúrsa a bheith ann.

Measúnú (sainriachtanais an taisc)

Anailís ar na torthaí a fuair tú maidir le riachtanais chothaithe raon príomhchúrsaí do pháistí 6 – 12 bhliain d’aois atá ag freastal ar scoil.

Treoirlínte pleanála do bhéilí – raon miasa príomhchúrsa a bheadh oiriúnach do pháistí 6 – 12 bhliain d’aois atá ag freastal ar scoil, an tslí a gcomhlíonann an mhias a roghnaíodh na riachtanais a aithníodh san fhiosrúchán.

Tasc 2

Tá sé faighte amach go bhfuil buntáistí ag baint le haistí bia veigeatóracha atá pleanáilte go maith chun cosc a chur ar mhórán galar meathlúcháin agus chun cóireáil a dhéanamh orthu.

Agus tú ag tagairt don ráiteas seo, fiosraigh **(i)** na cineálacha éagsúla aistí bia veigeatóracha agus **(ii)** na buntáistí a d'fhéadfadh a bheith leo.

Déan taighde agus mionléiriú ar na riachtanais chothaitheacha agus ar na treoirlínte pleanála béilí is cóir a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil do dhuine ar veigeatóir é/í.

Agus na tosca atá sonraithe agat sa taighde á gcur san áireamh, roghnaigh aiste bia veigeatórach ar leith agus mol réimse mias príomhchúrsa a bheadh oiriúnach do phríomhbhéile an lae.

Ullmhaigh, cócaráil agus riar **ceann amháin** de na príomhchúrsaí a bhfuil taighde déanta agat orthu.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca **(a)** lena fheidhmiú agus **(b)** le sainriachtanais an taisc.

Príomhriachtanais an taisc

- na cineálacha éagsúla aistí bia veigeatóracha
- na buntáistí a d'fhéadfadh a bheith ag baint le haistí bia veigeatóracha
- riachtanais chothaithe/chothaitheacha ba cheart a bhreithniú agus béilí á bpleanáil do dhuine ar veigeatóir é/í
- treoirlínte ábhartha do phleanáil béile
- aiste bia veigeatórach faoi leith a shainithint – mura luaitear í -2 mharc
- raon mias príomhchúrsa
- mias phríomhchúrsa agus cúiseanna leis an rogha.

Fiosrúchán

Na cineálacha éagsúla aistí bia veigeatóracha: **lachtveigeatóir** – ní áirítear feoil, iasc, éineoil, áirítear táirgí déiríochta, etc. **veigeán/dian-veigeatóir** – ní áirítear gach bia de bhunús ainmhíoch, etc. **veigeatóir uibheacha** – ní áirítear feoil, éineoil agus iasc ach áirítear táirgí ainmhíocha, e.g. táirgí déiríochta agus uibheacha, **veigeatóir éisc** – ní áirítear feoil ach áirítear iasc, etc. **veigeatóir circeola** – ní áirítear feoil dhearg agus iasc ach áirítear circeoil, etc. **leath-veigeatóir** – itheann iasc agus/nó circeoil ach ní itheann feoil dhearg, etc. **toraitheoir** – ní itheann ach torthaí aibí ó phlandaí agus crainn, etc.

Na buntáistí a bhaineann le haistí bia veigeatóracha:

e.g. easpa saille sáithithe mar sin laghdaíonn an baol galar corónach croí (GCC) agus colaistéaról ard, laghdaíonn minicíocht neamhord stéige, e.g. clocha domlais agus galar putóige (neart snáithín), is lú an seans go dtarlódh murtall agus roinnt cineálacha ailse, baol níos ísle maidir le diaibéiteas, itheann veigeáin níos lú salainn agus níos mó potaisiam as a leanann brú fola níos ísle, is féidir aistí bia veigeatóracha a mholadh chun meáchan a bhainistiú gan cur isteach ar chaighdeán na haiste bia de bharr go bhfuil neart cothaitheach iontu, comhlíonann siad treoirlínte maidir le haiste bia, tá neart snáithín iontu chomh maith le héagsúlacht mhór vitimíní agus mianraí, itear níos mó táirgí úra agus mar sin níos lú breiseán, etc.

Cleachtais chothaithe /riachtanais chothaitheacha - cothromaíocht chothaitheach, riachtanais laethúla mhacra-/micreachothaitheach ar a n-áirítear riachtanais phróitéine / charbaihiodráite / saille / iarainn / chailciam mar is cuí, neart snáithín, vitimín C / ionsú iarainn, Vitimín D / ionsú cailciam, vitimín B12, méadaigh ionghabháil fosfair agus since, lean na treoirlínte cothaitheacha reatha maidir le hiontógáil cothaitheach agus bia, etc.

Treoirlínte pleanála do bhéilí – úsáid pirimid an bhia veigeatóraigh le béilí cothromaithe a chinntiú, roghnaigh foinsí eile próitéine don aiste bia, e.g. Quorn, tofu, próitéin uigeach ghlasraí (TVP) – roghanna maithe iad mar tá an caighdeán próitéine iontu chomh hard céanna le próitéin ainmhíoch, breithnigh cén cineál veigeatóir atá i gceist, bíodh gránaigh shlángthráin san áireamh le gairbhseach a sholáthar, táirgí treisithe, e.g. gránaigh don ghrúpa vitimíní B agus D mar nach bhfaightear iad sa ghrúpa glasraí, bainne soighe treisithe i gcomhair cailciam, bain úsáid as malairt bianna déiríochta, e.g. bainne soighe, seachain bianna próiseáilte, bain úsáid as luibheanna agus spíosraí in áit salainn le blas a chur ar bhianna, bain úsáid as ciúbanna stoic glasraí seachas stoc ainmhíoch, seachain táirgí le geilitín in aistí bia veigeáin, úsáid saill glasraí in áit saill ainmhí, ith bianna ina bhfuil próitéiní iomlána leis na haimínaigéid go léir a sholáthar sa choibhneas ceart, etc.

Na miasa roghnaithe - aiste bia veigeatórach faoi leith a shainithint
- caithfidh príomhchúrsa a bheith ann.

Measúnú (sainriachtanais an taisc)

Anailís ar thorthaí maidir lenar fhoghlaim tú ón bhfiosrúchán faoi aistí bia veigeatóracha a bhainistiú, nithe ba cheart a chur san áireamh agus béilí á bpleanáil do veigeatóirí ar mian leo meáchan sláintiúil a choimeád, agus le dóthain cothaitheach a chinntiú, cé na bianna atá oiriúnach/mi-oiriúnach, cad iad na gnéithe de phleanáil béilí a chaitear a chur san áireamh, etc., an tslí a gcomhlíonann an mhias roghnaithe na riachtanais a shainithnítear san fhiosrúchán.

Réimse Cleachtais B – Ullmhúchán Bia agus Próisis Chócaireachta Tasc 3

Is dhá chineál taosráin iad puth-taosrán garbh agus taosrán choux a úsáidtear go minic sa bhácáil bhaile.

Cuir puth-taosrán garbh agus taosrán choux i gcomparáid agus i gcodarsnacht lena chéile maidir

- le húsáidí i miasa milse agus neamh-mhílse
- le heochairphointí is coir a leanúint chun go n-éireodh leat agus gach taosrán á dhéanamh agat agus na bunphrionsabail atá i gceist ▪ le costas.

Ullmhaigh, cócaráil agus riar mias amháin (milis nó neamh-mhílís) a bhfuil taighde déanta agat uirthi.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca (a) lena fheidhmiú agus (b) leis na buntáistí agus/nó na míbhuntáistí a bhaineann leis an gcineál seo taosráin a dhéanamh sa bhaile.

Príomhriachtanais an taisc

- *úsáid* i miasa milse agus neamh-mhílse
- *príomhphointí* le leanúint le **rathúlacht a chinntiú** agus gach cineál taosráin á dhéanamhna **bunphrionsabail** atá i gceist - **an costas** - raon miasa
- *mias roghnaithe* – **milis nó neamh-mhílís** – agus cúiseanna leis an rogha.

Fiosrúchán

Cuir puth-taosrán garbh agus taosrán choux i gcomparáid agus i gcodarsnacht lena chéile:

Úsáid: **Puth-taosrán garbh** – miasa milse: *smailceacha suibhe & uachtair, toirtín ull oscailte na Fraince, galettes torthaí úra, cístí Eccles, slisní píorra & almóinní, etc.* miasa neamh-mhílse: *galettes muisiriúin & bagúin, vol-au-vents, pióg stéige & duáin.*

Taosrán choux – miasa milse: *éclair, profiteroles, ealaí/fáinní choux, bouches, smailceacha choux, gateaux St Hanore, miasa neamh-mhílse: gougere glasraí, smailceacha choux neamh-mhílse, toirtín choux bradáin, etc.*

Príomhphointí le leanúint le rathúlacht a chinntiú agus gach cineál taosráin á dhéanamh.

Puth-taosrán garbh: *braitheann éadroime ar an aer a chuirtear isteach ann, tá fuacht riachtanach ionas nach leáfaidh saill, bain úsáid as im mar go leánn margairín níos tapúla agus ní bhíonn uigeacht mhaith ag leanúint as, ná brúigh an t-im isteach an iomarca, chun éifeacht sraithe a bhaint amach cuir an taosrán sa chuisneoir idir gach seal fuinte, láimhseáil é a laghad agus is féidir, ná bíodh an meascán ró-fhliuch, bain úsáid as beagán plúir chun an taosrán a rolladh amach, lig dó fuarú idir gach rolladh, rollaigh go héadrom is go cothrom é, teocht ard cócaireachta, cuir uisce seachas saill ar bhun an tráidire bÁCála chun ró-chócaireacht an bhoinn a sheachaint, etc.*

Taosrán Choux: *meáigh na comhábhair go cruinn, le héadroime agus brisce a chinntiú buail go hard é gach uair a chuirtear ubh leis, buail é go dtiocfaidh snas air, ba chóir don spúnóg adhmaid a bheith in ann seasamh sa mheascán, bíodh an t-oigheann réamh-théite, ná hoscail doras an oighinn, ba chóir don taosrán a bheith briosc ach éireoidh sé spadalach agus righin má bhuaileann an taise é – líon agus ith é go luath tar éis a chócaireachta, bain úsáid as plúr láidir mar neartaíonn an glútan breise an taos, ná fiuch an t-uisce fad a bhíonn an t-im ag leá mar galóidh an t-uisce fuachta agus laghdófar an méid uisce, buail isteach na huibheacha go réidh leis an dlús ceart a fháil, lig don mheascán fuarú sula gcuirtear na huibheacha isteach ionas nach dtéachfaidh próitéin na n-uibheacha nuair a chuirtear isteach iad, má bhíonn an iomarca uibheacha ann beidh an tsraith amuigh crua agus mura mbíonn go leor uibheacha ann beidh an tsraith amuigh tanaí agus brisfidh go héasca, má chuirtear an plúr le huisce te go réidh coimeádfaidh an chéad chuid den phlúr níos mó taise agus beidh taos míchothrom ann agus an chócaireacht míchothrom mar thoradh air, ná buail an meascán an iomarca mar ionsúitear an tsail agus an t-uisce sa stáirse agus d'fhéadfadh sé go scaoilfí cuid den tsail agus go nglacfaí isteach uisce ina háit – mar sin bheadh an meascán saileach ar an taobh amuigh, ní ardóidh an taosrán mura gcuirtear aer sa mheascán nó má théachtann an ubh agus má bhíonn sí 'cócaráilte' sula gcuirtear taosrán isteach san oigheann, ní bheidh an taosrán briosc má bhíonn an meascán róthais ná mura mbíonn an t-oigheann sách te ná má bhíonn an t-achar cócarála róghearr, nuair a chócaráiltear iad scoilt na taosráin atá le líonadh chun an taobh istigh a thriomú agus a dhéanamh briosc, etc.*

Na bunphrionsabail.

Puth-taosrán garbh: *bíodh an t-oigheann réamh-théite go dtí 200 – 220°C; laghdaigh tar éis 10 nóiméad chun an líonadh a chócaráil, teocht ard le go bpléascfaidh na gránaigh stáirse sa phlúr ionas go n-ionsúfaidh siad saill, sáinnítear aer le linn an taos a fhuineadh agus a fhilleadh, leathnaíonn an t-aer sin nuair a théann sé ann agus mar sin ardaíonn an taosrán, iompaíonn an t-uisce san im ina ghal agus brúnn na sraitheanna taosráin amach óna chéile, ligeann an glútan sa phlúr don taosrán síneadh, cuireann sraitheanna tanaí cuma éadrom, dea-ardaithe air, bogann an sú liomóide an glútan le go mbeidh an taosrán níos leaistí, athraíonn stáirse ina dheistrin, rud a chuireann crústa ar an taosrán, etc.*

Taosrán Choux: *bíodh an t-oigheann réamh-théite go 220°C, cuirtear an plúr isteach go tapa ionas go n-ionsúitear an t-uisce te isteach sa phlúr, cuirtear aer leis an meascán trí nuair a bhuailear é chun bolgáin bheaga a chruthú a n-athróidh ina mbolgáin mhóra ghaile le linn na cócarála, téachtann an phróitéin sna huibheacha chun an taobh amuigh a nascadh le chéile, cuirtear taise leis an meascán agus déantar gal de nuair a théitear é, mar sin ardaíonn an meascán, cócaráiltear an taobh amuigh chun sraith leaisteach in-difhoirmithe a chruthú, ligeann glútan don taos ardú, athraíonn stáirse sa phlúr ina dheistrin agus tagann dath órdhonn air, etc.*

Costas: *an costas a bhaineann le puth-taosrán garbh agus taosrán choux – ráiteas comparáide.*

Na miasa roghnaithe – caithfidh siad a bheith ina miasa milse nó ina miasa neamh-mhílse a bhfuil taighde déanta orthu Measúnú (mar a shonraítear sa tasc) – *buntáistí agus/nó míbhuntáistí a bhaineann leis an gcineál seo taosráin a dhéanamh sa bhaile. (is féidir buntáiste/míbhuntáiste amháin nó dhá bhuntáiste/dhá mhíbhuntáiste a thabhairt)*

Réimse Cleachtais C: Teicneolaíocht an Bhia

Tasc 4

Tá méadú tagtha ar an éileamh ar shubha, glóthacha agus marmaláidí déanta sa bhaile agus borradh faoi mhargáí feirmeoirí agus faoi shiopaí bia ceardaithe.

Déan taighde ar dhéanamh subh (subha, glóthacha agus marmaláidí) maidir le gach ceann acu seo a leanas:

- na torthaí éagsúla agus na meascáin torthaí is féidir a úsáid
- conas a chuirtear an leasú i gcrích agus na bunphrionsabail atá i gceist
- áirtheá oiriúnacha agus lipéadú
- fadhbanna a d'fhéadfadh a teacht chun cinn

Ullmhaigh, déan agus cuir i bpotá cineál **amháin** suibhe torthaí a bhfuil fiosrú déanta agat air.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca (**a**) lena fheidhmiú agus (**b**) le praiticiúlacht subha a dhéanamh sa bhaile.

Príomhriachtanais an taisc

Fiosrúchán:

- na torthaí éagsúla agus na meascáin torthaí is féidir a úsáid is subha, glóthacha agus marmaláidí á ndéanamh
- conas a chuirtear an leasú i gcrích
- na bunphrionsabail atá i gceist
- áirtheá oiriúnacha agus lipéadú
- na fadhbanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn
- raon táirge
- an táirge roghnaithe agus an chúis lena roghnú

Fiosrúchán

Taighde ar na torthaí éagsúla agus na meascáin torthaí is féidir a úsáid.

Subha: úlla, piorraí, aibreoga, plumaí, sútha talún, sméara dubha, sútha craobh, spionáin, silíní, mónóga, cuiríní dubha, rúbarb, sabhdánaigh, daimsíní, anainn. **Marmaláidí:** neachtairíní, oraistí, líomóidí, seadóga. **Glóthacha:** úlla, spionáin, lóganchaora, troma dearga, fionchaora agus meascáin díobh siúd, etc.

Conas a chuirtear an leasú i gcrích –

Subh: nigh na torthaí, bain craiceann díobh, gearr iad, cuir aigéad leo, cócaráil iad le huisce nó gan uisce, tástáil le haghaidh peictine, cuir siúcra leis agus lig dó leá os cionn teas íseal, fiuch go tapa go sroicheann sé pointe téachta, tástáil le haghaidh téachta, bain de an cúr, doirt isteach i gcrúscaí steirilithe (steiriligh i bhfeanoigheann ag 140°C iad), clúdaigh crúscaí, cuir lipéad orthu, stóráil, etc.

Glóthach: gearr torthaí agus déan iad a stobhach le sú líomóide, straidhneáil na torthaí trí mhuislín ar feadh thart ar uair an chloig, cuir uisce leis an sú, cuir siúcra leis, tástáil le haghaidh téachta, laghdaigh ráta fiuchta nuair atá sé gar do phointe téachta ionas nach mbeidh bolgáin aeir sáinnithe sa ghlóthach, bain de an cúr, cuir i bpotá, clúdaigh, cuir lipéad air, stóráil etc.

Marmaláid: glan na torthaí, bain craiceann díobh, bain laín, mionghearr, cuir craiceann, aigéad agus leath an uisce i sásan, suanbhruith iad go mbeidh siad bog, gearr an chuid eile de na torthaí agus an laín agus suanbhruith é leis an gcuid eile den uisce go ceann na n-uaireanta an chloig, straidhneáil trí shíothlán, cuir craiceann leis an laín straidhneáilte, faigh réidh leis an bhfarasbarr uisce trí é a fhiuchadh nó bain amach síolta agus gearr torthaí – is féidir próiseálaí a úsáid, déan na torthaí a stobhach go réidh go mbeidh an craiceann bog, cuir siúcra leis, fiuch go mbaintear pointe téachta amach, tástáil le haghaidh téachta, bain cúr de, lig dó fuarú beagán, cuir i bpotá, clúdaigh, cuir lipéad air, stóráil etc.

An bunphrionsabail atá i gceist – déantar torthaí a fhiuchadh go dtí 100°C +, scriosann teas einsímí agus miocrorgánaigh agus bogann na torthaí, scaoiltear peictin, cuirtear siúcra leis, rud a chuireann bac ar fhás mhiocrób trí thuaslagán dlúth a chur timpeall chealla na miocrób a tharraingíonn uisce amach as cealla na miocrób trí **osmóis, tuaslagán 65% siúcra de dhíth, scaoileann aigéad sna torthaí peictin as na torthaí, rud a fheidhmíonn mar ghníomhaire téachta, cuirtear torthaí nach bhfuil mórán peictine iontu le torthaí a bhfuil go leor peictine iontu chun téachtadh sásúil a bhaint amach, crúscaí a steiriliú, etc.**

Fadhbanna a d'fhéadfadh teacht chun cinn

Gan téachtadh – aigéad/peictin neamhdhóthanach, torthaí ró-aibí nó gan a bheith fiuchta a ndóthain, gan go leor siúcra ann, etc. **torthaí / craiceann ar an mbarr –** níor ligeadh don táirge fuarú sular cuireadh i bpotá é, etc. **criostalú –** déantar an táirge a fhiuchadh sula mbionn an siúcra leáite, aigéad neamhdhóthanach, ró-chócaráilte nó an iomarca siúcra, etc. **coipeadh –** tuaslagán an tsiúcra neamhdhóthanach, achar fiuchta neamhdhóthanach nó torthaí ró-aibí, etc. **múscán ag fás –** gan go leor siúcra, níor cuireadh an táirge sa phota ná níor clúdaíodh i gceart é, torthaí ró-aibí, etc. **crapadh –** clúdach neamhdhóthanach, stóráil mícheart, etc. torthaí **ag greamú** le bun an phota – níor cuireadh gréisc ar an bpotá, etc.

Áirtheá oiriúnacha agus lipéadú e.g. crúscaí gloine, dioscaí ciartha, dioscaí ceallafáin, polaitéin don reoiteoir, claibíní glana, lipéid, etc.

Mura ndéantar fiosrúchán ar phacáistiú – 3 marc

Na miasa roghnaithe – subha, glóthacha agus marmaláidí.

Measúnú (mar a shonraítear sa tasc) Praiteiciúlacht a bhaineann le táirgí leasaithe a dhéanamh sa bhaile (subha, glóthacha agus marmaláidí) – ceisteanna acmhainní – am, scileanna, trealamh, pacáistiú, stóráil, teacht ar chomhábhair, costas, etc.

Réimse Cleachtais D – Miasa a léiríonn Airíonna Bia Tasc 5

Luann mórán oideas mórélímh gur gá maranáid a úsáid.

Déan taighde ar gach ceann acu seo a leanas:

- na cúiseanna a mbaintear úsáid as maranáidí agus bia á ullmhú
- réimse mias a léiríonn an úsáid a bhaintear as maranáidí éagsúla
- na bunphrionsabail a bhaineann le húsáid maranáidí.

Ullmhaigh, cócaráil agus riar mias **amháin** ina n-úsáidtear maranáid.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca **(a)** lena fheidhmiú agus **(b)** le cé chomh maith agus a d'éirigh leis an maranáid an fheidhm a bhí leis a bhaint amach..

Príomhriachtanais an taisc

- na cúiseanna a mbaintear úsáid as maranáidí agus bia á ullmhú
- réimse mias a léiríonn an úsáid a bhaintear as maranáidí éagsúla
- na bunphrionsabail a bhaineann le húsáid maranáidí
- raon mias
- mias roghnaithe agus cúiseanna leis an roghnú.

Na cúiseanna a mbaintear úsáid as maranáidí agus bia á ullmhú

e.g. cuireann le blas bianna, déanann bianna níos boige, fágann bianna níos éasca le dileá, laghdaíonn caillteanas taisce, mar sin bíonn bianna níos súmháire, déanann bia níos folláine, maireann bia níos faide, is féidir gearrthacha feola nach bhfuil ar ardchaighdeán a úsáid, etc.

Raon mias a léiríonn úsáid maranáidí éagsúla

Maranáid/cuimilteán tirim: e.g. meascán de luibheanna/spiosraí brúite/salann/mustard/siúcra le beagán ola, finéagar/sú citris a chuimlítear ar dhromchla na feola nó an éisc, etc. **Miasa:** e.g. gríscíní muiceola gourmet, iasc, sicín, etc.

Maranáid/cuimilteán fliuch: e.g. salann, ola agus aigéad measctha chun taos dlúth a chruthú a ghreamaíonn leis an mbia agus a chlúdaíonn é, etc. **Miasa:** e.g. satae circeola / muiceola, bia mara, feoil, glasraí, maranáidithe, etc.

Maranáidí aigéid: e.g. bunús leachtach aigéid, ola, luibheanna/spiosraí, anlann soighe, oinniúin, siúcra, etc.

Miasa: e.g. cúscús sicín Mharacó, glasraí fréimhe, iasc, feoil, maranáidithe etc

Maranáidí einsímeacha: e.g. bunaithe ar thorthaí, e.g. anainn, papá, figí, mealbhacán, cíobhaí, mil, sinséar cuimilte ar bhianna etc. **Miasa:** e.g. feoil, iasc i maranáid bhalsamach, etc.

Maranáidí déiríochta: e.g. bainne le iógart /bláthach, etc. **Miasa:** e.g. sicín Tandoori, muiceoil/ gabhar paiprice, uaineoil, etc.

Maranáidí sáile: sáinníonn tuaslagáin salainn/sáile taisce sa bhia, úsáidtear iad le sicín, turcaí etc.

Na bunphrionsabail a bhaineann le húsáid maranáidí

e.g. **coinníonn** olaí e.g. ola olóige, ola seasamain, ola lus na gréine etc. **taise** i bhfeoil, mar sin bíonn an táirge cócaráilte níos súmháire mar cailltear níos lú taisce i rith na cócarála, iompraíonn ola blas na mblastanas isteach sa bhia, déanann aigéid e.g. súnna citris, fion, finéagar, iógart, etc. na slabhraí próitéine agus na fíocháin tacaíochta i bhfeoil a bhriseadh síos (dínádúrúchán), rud a dhéanann an fheoil bog, déanann iógart feoil **bog** agus cruthaíonn crústa ar an mbia fad a bhíonn sé á chócaráil, cuireann an timpeallacht aigéadach moill ar fhás baictéar, mar a dhéanann ola, a stopann ocsaigin ó bheith ag teagmháil leis an mbia, cuireann spiosraí, luibheanna, gairleog, oinniúin, etc **blas** ar an mbia, ní mór bia a chlúdach go hiomlán sa mharanáid le go n-oibreoidh sí ar an dromchla go léir, féadfaidh athrú datha, uigeachta agus blas teacht ar bhianna a fhágtar ag maranáidíú rófhada, etc.

Na Miasa roghnaithe – caithfear maranáid a úsáid iontu.

Measúnú (mar a shonraítear sa tasc)

Conas a d'éirigh leis an airí/na hairíonna a roghnaíodh nuair a rinneadh an mhias, i.e. ar éirigh leis an maranáid a cuspóir a bhaint amach, e.g. an bia a dhéanamh bog, blas a chur leis, é a dhéanamh tais, etc.

Réimse Cleachtais E: Anailís Chomparáideach agus Anailís Chéadfach san áireamh inti
Tasc 6

Cuireann mórán cuideachtaí bia rogha fholláin ar fáil mar mhalairt ar a gcuid táirgí chun cur lena n-índíoltacht, m.sh. íseal i saill, íseal i siúcra, íseal i salann.

Déan taighde ar trí tháirge dhifriúla atá ar fáil ar an margadh agus a bhfuil rogha fholláin ann mar mhalairt orthu.

I gcás táirge **amháin** de do rogha féin, ceannaigh an buntáirge agus an rogha fholláin atá mar mhalairt air.

Déan **tástáil thriantánach** chun a fháil amach an féidir le blastóirí idirdhealú a dhéanamh idir an buntáirge agus an rogha fholláin atá mar mhalairt air.

Déan torthaí na tástála a chur i láthair.

Déan an tasc a mheasúnú i dtaca **(a)** lena fheidhmiú agus **(b)** leis na torthaí tástála a fuarthas (i.e. anailís ar na tosca a d'fhéadfadh a bheith mar bhonn leis na torthaí tástála a fuarthas).

Príomhriachtanais an taise

- taighde ar **thrí tháirge éagsúla atá ar fáil ar an margadh agus a bhfuil rogha fholláin ann mar mhalairt orthu**
- **do rogha táirge agus cúiseanna leis an rogha**
- **tástáil thriantánach**
- **coinníollacha le rialú i rith na tástála.**

Fiosrúchán

- Taighde / Fiosrúchán ar tháirgí a bheadh oiriúnach don tástáil
i.e. déan fiosrúchán ar thrí tháirge éagsúla atá ar fáil ar an margadh agus a bhfuil rogha fholláin ann mar mhalairt orthu (i.e. cineálacha, brandaí, roghanna folláine, etc.). = 20
- **Tástáil thriantánach**

Tuairisc: Tugtar trí shampla chódaithe don tástálaí, dhá shampla atá mar an gcéanna agus ceann amháin éagsúil, iarrtar ar an tástálaí an sampla atá éagsúil a aithint, etc.

Aidhm na tástála: lena fháil amach an bhfuil difríocht inbhraite idir buntáirge agus an rogha fholláin atá mar mhalairt air, etc.

Torthaí féideartha: lena fhiosrú an bhfuil difríocht inbhraite idir na táirgí.

Na coinníollacha atá le rialú i rith na tástála a shainaithint

Coinníollacha a bhaineann go sonrach leis an tasc, e.g. méid, cruth agus dath na gcoimeádán a úsáidtear don tástáil, teocht na samplaí, mórán an méid céanna i ngach sampla, códú na samplaí, sláinteachas, uainiú, an áit a ndéantar an tástáil, tosca maidir le haiste bia, etc.

- **An mhias/táirge a roghnaíodh agus na critéir roghnúcháin**
- | | | |
|---|-------------------------------------|------------|
| Táirgí roghnaithe – buntáirge agus rogha folláin | (2 tháirge @ 2 mharc) | = 4 |
| Luaigh na cúiseanna leis an rogha. | (2 chúis @ 2 mharc an ceann) | = 4 |
| Foinsí – 2 × 1 mharc (2 mharc) | | = 2 |

Ullmhúchán agus Pleanáil

- **Acmhainní** = 3
 - **An príomhthrealamh a theastaíonn leis an tasc a dhéanamh**
- Tástáil thriantánach** – 6 thráidire, 6 ghloine uisce, 18 gcoimeádán códaithe, 9 sampla den bhuntáirge, 9 sampla den rogha fholláin atá mar mhalairt air, 6 cárta scórála, bileoga taifid, peann etc.

Ord na hoibre = 3

Tástáil thriantánach: cuir cód ar na coimeádáin, ullmhaigh tráidirí, cuir na samplaí den táirge isteach sna coimeádáin, cuir lipéid ar na cártaí scórála agus ar an mbileog thaifid, lean na treoracha ar na cártaí scórála, cuir an tástáil thriantánach i gerich, bailigh na cártaí scórála, aistrigh torthaí chuig an mbileog thaifid, taispeáin na cóid, cuir torthaí i láthair agus déan measúnú orthu, glan agus nigh gach rud, etc.

Nós imeachta a leantar agus an ghné seo den tasc á cur i gcrích**Ba chóir ord iomlán an chur i bhfeidhm a thabhairt agus torthaí na tástála a chur i láthair, etc.****Tástáil thriantánach (dhá tháirge)**

Cuir cód ar 18 gcoimeádán, 6 choimeádán leis an tsiombail □, 6 choimeádán leis an tsiombail ◇, 6 choimeádán leis an tsiombail ○, cuir na samplaí de na táirgí i ngach coimeádán, ullmhaigh 6 tráidire, cuir uimhir 1-6 orthu, bíodh coimeádán amháin ar gach tráidire agus an tsiombail □ ar an lipéad air, coimeádán amháin agus an tsiombail ◇ air, coimeádán amháin agus an tsiombail ○ air, **ní mór ord an chur i láthair a bheith cothromaithe, i.e. ní mór gach teaglaím de shamplaí is féidir a bheith ann a chur i láthair, déantar gach táirge a thairiscint an líon céanna uaireanta, i.e. 9 n-uaire, cuirtear na samplaí i láthair in ord randamach agus ní fhaigheann aon tástálaí na samplaí san ord céanna, bíonn na cóid ar gach tráidire mar an gcéanna, athraíonn an táirge sa choimeádán gach uair, leanann tástálaithe na treoracha ar an gcárta scórála, cuirtear ciorcal ar an gcárta scórála timpeall ar an sampla éagsúil as an trí cinn (tá péire acu mar an gcéanna), is féidir samplaí a atástáil, bailíonn an tairfeadóir na cártaí scórála agus aistrítear na torthaí chuig bileog thairfid réamhullmhaithe, chun na torthaí a thairfeadh cuirtear ciorcal timpeall ar an litir a théann leis an tsiombail agus cuirtear tic sa cholún cuí ar gach cárta scórála, comhairtear na freagraí cearta, taispeántar na cóid agus cuirtear na torthaí i láthair, is féidir na torthaí a chur i láthair ar bharrachairt nó ar phíchairt, glan & nigh gach rud, etc.**

- **Na Príomhchúinsí a cuireadh san áireamh (aon 2 cheann @ 4 mharc an ceann) = 8**

Ar na príomhchúinsí is féidir a chur san áireamh lena chinntiú go n-éireoidh leis an tasc seo tá - coinníollacha le rialú i rith na tástála ... códú, an rogha táirgí a úsáidtear, teocht na samplaí, aonfhoirmeacht na samplaí don tástáil, méideanna dóthanacha, gloine uisce nó brioscóg thirim ar fáil chun an blas a ghlanadh den charball, an tábhacht le ciúnas iomlán i rith na tástála, 6 tástálaithe ar fáil lena chinntiú go dtairgtear gach teaglaím samplaí is féidir a bheith ann, samplaí a chur i láthair in ord randamach ionas nach dtairgtear na samplaí san ord céanna d'aon tástálaí, cur i láthair cothrom - gach bia á thairiscint an líon céanna uaireanta - 9 n-uaire, cóid ar gach tráidire le bheith mar an gcéanna i gcónaí, athraíonn an táirge sa choimeádán, níor chóir cóid a úsáid chun leatrom a spreagadh i measc na dtástálaithe, níor chóir baint a bheith ag na tástálaithe le cóidú ná le hullmhú samplaí ná leis na torthaí a eagrú, etc.

(ní mór do na príomhchúinsí tagairt don tástáil iarbhír a rinneadh)

- **Sábháilteacht agus sláinteachas (pointe sábháilteachta amháin @ 2 mharc + pointe sláinteachais amháin @ 2 marc) = 4**

Sábháilteacht: ailléirge a bheith ar thástálaithe – táirgí le cnónna, etc, aistí bia speisialta, e.g. diaibéiteach, céiliach, etc., táirgí a bhfuil breiseáin iontu – E-uimhreacha etc.

Dea-chleachtas sláinteachais maidir le: an t-ionad ullmhúcháin agus an t-ionad tástála, láimhseáil samplaí – lámhainní plaisteacha / gloiní indiúscartha a úsáid, etc.

Measúnú

- **Cur i bhfeidhm (2 pointe × 4 mharc an ceann) = 8**

Na modhanna tástála a úsáidtear

Na Príomhchúinsí agus an tástáil á cur i gcrích

Saincheisteanna sábháilteachta agus sláinteachais a cuireadh san áireamh

Fadhbanna a bhí ann agus moltaí maidir le réitigh orthu

Éifeachtúlacht ord na hoibre a mheasúnú

- **Sainriachtanais an taise (1 pointe × 8 marc) = 8**

Ba chóir do dhaltaí na torthaí a fuarthas ar an tástáil thriantánach a mheasúnú agus tátal a bhaint astu.

Ba chóir cúiseanna a thabhairt maidir le cén fáth a raibh/nach raibh tástálaithe in ann an sampla éagsúil a aithint, etc.

Banda A = 8 marc

Banda B = 6 marc

Banda C = 4 marc

Aguisín 1
Treoracha ginearálta do scrúdaitheoirí maidir le marcanna a bhronnadh.

1. Riachtanais an scrúdaithe:
Ní mór do na hiarrthóirí taifead a dhéanamh ar **chúig** thasc agus iad a chur i láthair le haghaidh an scrúdaithe. Maidir leis na **Réimsí Cleachtais**, ní mór d'iarrthóirí an méid seo a leanas a dhéanamh:
Réimse A – Tasc **amháin**
Réimse B – Tasc **amháin**
Réimse C – Tasc **amháin**
Réimse D – Tasc **amháin**
Tasc **amháin** eile as Réimse A **nó** as Réimse E
Má chríochnaíonn iarrthóir cúig thasc gan riachtanais an scrúdaithe a chomhlíonadh mar atá leagtha amach thuas, marcálfaidh an scrúdaitheoir an cúig thasc mar a chuirtear i láthair iad agus dícheadóidh sé/sí na marcanna a bhronntar as an tasc is ísle marc as Réimse Cleachtais A **nó** E.
2. Caithfidh gníomhaíochtaí praiticiúla éagsúla a bheith i ngach tasc Staidéar Bia.
Má dhéanann iarrthóir gníomhaíocht phraiticiúil in athuair don dara tasc, marcálfaidh an scrúdaitheoir an ghníomhaíocht phraiticiúil athdhéanta mar a chuirtear i láthair í agus dícheadóidh sé/sí na marcanna a bhronntar as an ngníomhaíocht phraiticiúil athdhéanta is ísle marc.
3. **Má chríochnaíonn iarrthóir an fiosrúchán agus/nó an t-ullmhúchán agus an phleanáil agus/nó na gnéithe measúnaithe de thasc ach mura gcríochnaíonn sé/sí an cur i bhfeidhm**, marcálfaidh an scrúdaitheoir na gnéithe críochnaithe den tasc mar a chuirtear i láthair iad. Dícheadófar na marcanna as **measúnú an chur i bhfeidhm**, áfach, áit a dtugtar faoi sin.
Maidir leis na Tascanna 3, 4, 5 agus 6, dícheadófar **measúnú ar shainriachtanais** freisin.
4. **Má chríochnaíonn iarrthóir an t-ullmhúchán agus an phleanáil agus/nó an cur i bhfeidhm agus/nó na gnéithe measúnaithe de thasc ach mura gcríochnaíonn sé/sí an fiosrúchán**, marcálfaidh an scrúdaitheoir na gnéithe críochnaithe den tasc mar a chuirtear i láthair iad. Dícheadófar marcanna as **measúnú ar shainriachtanais an taisc**, áfach, áit a dtugtar faoi sin.
5. **Mura sainaithnítear an mhias/táirge a ullmhaíodh san fhiosrúchán**, ach má chomhlíonann sé riachtanais an taisc, bain an marc ábhartha a bhronntar (-1/-2) faoi bhéilí/miasa/táirgí san fhiosrúchán.
6. **Ní ghlacfar le hobair thaispeántais an mhúinteora**, mar sin ní bhronnfar aon mharc as cur i bhfeidhm ná as measúnú ar an gcur i bhfeidhm.
7. **Mura bhfuil an mhias roghnaithe ag teacht go hiomlán** leis na riachtanais, e.g.
 - Mias gan **chócaráil** roghnaithe nuair a sonraíodh mias chócaráilte
 - Mias **nach bhfuil oiriúnach d'aiste bia veigatórach** - Tasc 2
 - **Gan maranáid a úsáid** – Tasc 5
 - Mias roghnaithe nach léiríonn ach **beagán scileanna próisis**
 - Mias roghnaithe ina mbaintear **ró-úsáid as bianna áise, e.g. taosrán, maranáidí, etc. a ullmhaíodh ar bhonn tráchtála.**Bain – 8 marc ón marc iomlán a bhronnadh as an tasc agus cuir isteach míniúchán mar a léirítear thuas.
8. **Mias nach gcomhlíonann riachtanais an taisc**, e.g. milseog a ullmhaíodh in áit príomhchúrsa; ní bhronnfar marc ar bith.
9. Sa chás go ndícheadaíonn múinteoir feidhmiú praiticiúil, ní chadaítear marc ar bith don **Chur i bhFeidhm** ná do **Mheasúnú ar Chur i bhFeidhm**. Is féidir gach réimse eile a chreidiúnú.

N.B: Ní mór gach cás a sheiceáil leis an scrúdaitheoir comhairleach sula gcuirtear i bhfeidhm iad. Nuair atá cás á chur i bhfeidhm agat, léirigh sin trí mharcanna S. 7 - 8 a chur leis an tuairim ábhartha ag tús an taisc.

Leathanach Bán

Leathanach Bán

